

PROGRES ȘI CULTURĂ

REVISTĂ PEDAGOGICĂ — SOCIALĂ — LITERARĂ

CUPRINSUL :

A cui e vina ?	<i>Prof. Dr. N. Crețu</i>
Structura sufletească a copilului	<i>Gh. Bronzetti</i>
Muzica românească	<i>Max. Costin</i>
Problema anormalilor mintali	<i>Ioan Bucur</i>
O reformă școlară ce se impune	<i>Ieronim Puia</i>
Concepția statelor moderne	<i>D. Lazar</i>
Fata de român când își pierde oile	<i>A. Filimon</i>
Pagini literare :	
Gând (versuri)	<i>C. S. Anderço</i>
Trăncendentalia (versuri)	<i>Vasile Netea</i>
Contribuții la bibliografia operelor lui Al. Papiu Ilarian	<i>Marius N. Sulică</i>
Atom (versuri)	<i>Vasile Hondriță</i>
Din literatura ardeleană de astăzi	<i>Ion Th. Ilea</i>
Pe drumuri de altădată	<i>Lt. col. Apăteanu</i>
Tristia (versuri)	<i>Mihail Dragoș</i>
Glia (versuri)	<i>Al. Șara</i>

Cărți

Octav Vorobkievici: *Hoțar de țară* (Nic. S. Ursu), Dr. E. Nicoară și V. Netea: *Figuri mureșene* (N. Albu), Paul Constant: *În numele legii* (Gh. Freamăt), E. Ar. Zaharia: *Minois* (g. f.) *Fundația pentru literatură și artă, Regele Carol al II-lea* (Neseu).

REVISTA revistelor. (n. a.)

Insemnări: † Romul Catarig (N. Albu).

La căpătâiul unui an . . .

Nic. Albu

A cui e vina?

Câteva crime săvârșite de elevi de liceu, au deschis o mare și gravă problemă de educație: În ce măsură își împlineste școala rolul său educativ?

Cei mai mulți și-au îndreptat săgețile contra actualei organizații a școlii, care nu controlează viața elevului, care nu verifică raporturile lui cu colegii și lumea și care nu-l ține departe de sbuciumul și vârtejul de imoralitate, a se deslănțui împrejurul său. Au urmat o serie nesfârșită de atacuri, de propuneri și de rețete pentru îndreptarea acestei stări de lucruri; apoi s'au chemat părinții la consfătuire cu conducătorii școlilor și astăzi încă se discută și se lucrează la găsirea mijloacelor de îndreptare a răului. Opinia publică se pare că-și formează convingerea că într'adevăr școala e vinovatul cel mare; pentru că din cadrul preocupărilor sale, problema educației este neglijată; că mărginindu-se să dea cunoștințe, și încă după o programă greoaie și nepractică; pe când pentru educație nu consacră decât o oră săptămânală și aceia fără concursul celui mai indicat element educator preotul. Ca urmare a acestui curent, s'au și dat dispoziții severe, ca elevii să fie urmăriți pas cu pas în cinematografe, în cafenele; pe străzi, la strand și ziua și noaptea. S'a impus portul uniformei obligatorii cu număr matricular și elevului i s'a limitat timpul de recreație și muncă, făcându-l atent asupra sancțiunilor severe ce-l așteaptă, când le calcă. De bună seamă că școala își are și ea partea sa de vină în gravele și nesocotitele eșiri ale tineretului precoce; dar vina sa e infimă. Este infimă, pentru că elevul își petrece timpul la școală într'o atmosferă care niciodată nu poate fi prielnică deprinderilor rele. Până astăzi nu s'a văzut un profesor, care pe catedră să fi făcut elogiul faptelor rele și care să fie încălzit de dorință de a trimite în lume propagatori ai desfrâului și ai crimei.

Cel mai umil învățător de sat, de multeori nemâncat și neîmbrăcat, prigonit de săteni încurajați de unii și de alții să nu-și trimită copii la școală, și neplătit cu lunile de oblăduitorii săi superiori, nu și-a părăsit linia idealismului curat de a îndemna tineretul spre virtute, spre muncă și spre adevăr.

Apoi învățământul în sine e un puternic mijloc de educație și cel mai slab dascăl nu-i poate schimba caracterul. Eroismul dascălilor de toate gradele s'a manifestat întotdeauna în linia împlinirii datoriei și a muncii constructive, și dacă a rămas o categorie de servitori devotați statului fără ca acesta la rândul său să jertfească pentru ei atât cât merita, e dascălimea. — Dascălul nu dă niciodată două soluții contradictorii asupra uneia și aceiași probleme de viață; el muncește, rabdă și dă pilda cea bună prin viață, resemnarea și idealismul său. Munca școlii e limitată și în timp și în spațiu. Nimeni nu-i poate pretinde școlii să știe cum își împarte copilul timpul petrecerii lui de acasă și nici nu-i poate îngădui cineva ca el să se amestece în raporturile lui de familie.

Munca școlii trebuie să găsească ecou și continuitate în colaborarea cu familia. Familia de astăzi însă trece printr'o îngrijorătoare criză morală, care în raport cu copilul se manifestă prin două atitudini neîngăduite: 1) o indiferență din ce în ce mai accentuată față de școală și 2) o criminală lipsă de grije de viața sufletească a copilului. — Aceste atitudini la oraș sunt și mai accentuate. Luxul și frivolitatea vieții actuale; lupta pentru trai în aceste timpuri grele; lipsa unei solide educații în special a femeii, care nu cruță mijloacele pentru realizări frivole, dar socotite de ea indispensabile; toate acestea au sdruncinat profund familia în însăși bazele ei. În lumea aceasta care începe a iubi monstria și diformitățile, Rousseau ar striga cu mai multă dreptate, că ori când:

„O mamă iubitoare; întoarce-te către copilașul tău; păzește pomșorul cel fraged de isbiturile ce-l amenință; udă planta cea tânără până ce nu moare; vei fi foarte fericită și mulțumită într'o zi de rodirile sale.“

Familia nu colaborează cu școala, și nici nu lucrează în marea majoritate, în linia principiilor școlii. În cei 7 ani,

cât stă copilul lângă părinți în permanență, pe lângă că nu i se cultivă încrederea și dorința de a veni la școală și de a vedea în preot și învățător pe cei mai mari binefăcători ai săi, conceptele sale morale sunt mai prejos de orice închipuire; iar după ce a început școala, lipsa de grije de copil devine un fel de imperativ: școala în mintea celor mai mulți — ia și trebuie să ia toate obligațiile familiei în sarcina sa.

La orașe și în special în orașele mari, ce ar putea face școala pentru supravegherea vieții elevilor săi, când dacă ai mers doi pași alături de ușă, te pierzi în necunoscut?

Aci, spre durerea unui neam întreg, familia nu face aproape nimic pentru educația copilului.

Profesorul *Seeberg* atrăgea atenția lumii în 1911 asupra marelui pericol ce pândeste familia și în lucrarea sa *Sinnlichkeit* și *Sittlichkeit* accentuă cum se destrăma viața tinerețului din cauza familiei, care nu-și înțelege menirea: iar marele pedagog *Foerster* s'a făcut apostolul idei refacerii familiei pentru a reface prin ea omenirea decăzută. Aci căutați pe adevărații vinovați de reaua îndrumare a tineretului și de crimele lui; — crime al căror lanț nu s'a terminat, fiindcă răul e prea adânc și nu-l poate ușor nimeni distruge; ori cât de mare ar fi curajul și ori cât de frumoase ar fi înteleptiile.

Profesor Dr. N. Crețu.

Structura sufletească a copilului.

Printre cauzele care determină sufletului infantil o structură mitopatică, găsim mai întâiu însăși natura biologică, care la toate viețuitoarele se supune, cunoscutei legi a celui mai slab efort. Orice energie caută să se realizeze pe calea, pe unde întâmpină cele mai slabe piedici. Activitatea ludică specifică activității infantile, ajută astfel la organizarea structurii mitopatice. Această activitate ludică nefiind după psihologia actuală decât exercitarea instinctelor în vederea unei activități serioase, urmează de aici că viața sufletească a copilului se caracterizează printr'o activitate instinctivă tocmai în baza legii enunțată mai sus și de aici o mulțime de forme de viață, atitudini susținute de diferite instincte, cu care copilul a venit pe lume (mândria, vanitatea, egoismul, sexualitatea perversă ambițiunea etc, nu sunt decât forme sau atitudini sentimentale și voliționale, care servesc individului, și speței).

Această lege poate fi generalizată și apoi aplicată și în domeniul simțurilor, care în virtutea predispozițiilor transmise prin evoluția speții, deformează de cele mai multe ori realitatea copilului, neavând încă experiența necesară care să-i facă posibilă verificarea. Tot astfel sinergiile sensoriale care stau la baza reprezentărilor și activității infantile se structurează câte odată deosebit de realitatea după cum o dovedesc experiențele făcute asupra jocurilor, lucrului manual și desemnurile la copii, precum și construcțiunile fantastice fie verbal, fie scrise pe care le dovedește mentalitatea infantilă. O altă cauză a mitopatiei infantile este și tendința ideei (a imaginii sau a reprezentării) de a se realiza în act. Asupra acestui punct s'au făcut numeroase observații și experiențe care dovedesc că orice idee se impune cu atâta forță încât își cere imediat executarea.

Aceasta ne-o dovedește identitatea dintre idee (reprezentare) și actul mecanic care o reprezintă cunoscută sub numele de imagine kinestetică. Pentru acest motiv copilul este atât de supus influențelor streine, care fac din el o ființă sugestionabilă neavând

convingeri și interese proprii pe care să le înfăptuiască și să le opună sugestiilor din afară, iar aceste sugestii ca reprezentări caută să se realizeze, dând astfel activității infantile o îndrumare greșită.

Faptul trebuie ținut în seamă de educatori, cari au drept scop echilibrarea și socializarea copilului. Drept exemple, sunt destul de cunoscute activitățile imitative ale copiilor, care sunt supuse tocmai legilor de mai sus, justificate de activitatea instinctivă a copilului și a lipsei de experiență și scop bine definit al unei acțiuni pe care să o urmeze printr'un efort opus legilor biologice naturale. De altfel toate funcțiunile sufletești ale copilului analizate în parte, dovedesc o incompletă maturizare în ordinea aplicării lor în viața sufletească. În prima perioadă când accentul cade pe orientarea prin simțuri, mediul extern destul de complicat, impune prea mult material simțurilor și deaceia sinergiile sensoriale se împletesc în mod curios. În acest timp copilul este supus fie halucinațiilor sau iluziilor dar mai ales tendinței de exercitare a tuturor simțurilor ceea ce face din el un curios. Nesatisfăcută această curiozitate caută să se realizeze subiectiv în imaginație și astfel creațiunea mitico-fantastă a copilului. O altă cauză este și asociația stărilor de conștiință cu o plăcere datorată constituției emotive a copilului și care emoții întrețin mai ales exercitarea instinctelor primitive. Tot exercitarea instinctelor în vederea unei activități serioase, caracteristică adulților aduce tendința spre imitație. În sfârșit afirmarea prematură a unui eu în evoluție și care afirmare nu s'ar putea face decât printr'o activitate bătătoare la ochi, îndrumează de multe ori această activitate către fantastic, trăită cu destulă seriozitate de copii și apreciată cu destulă bunăvoință, de părinți și educatori.

Sufletul fiind o structură a mai multor funcțiuni, de adaptare și orientare în mediul fizic și social, în perioada copilăriei și constituția emotivă vor fi destul de dezvoltate și de aici caracteristica sufletului infantil: mitopatic. Pentru a rămâne în mintea cititorilor o imagine tipică asupra acestei probleme care ar merita un studiu mai amănunțit, nepermis însă de spațiul cerut unui articol de revistă, dau mai jos un fapt care dovedește sub toate aspectele această structură specifică sufletului infantil. G. P. de 11 ani, elev în cl. IV. primară la școala din B. lipsește nemotivat dela școală timp de 3 zile. Învățătorul trimite un coleg să se in-

tereseze. A doua zi lipsește și acest copil. Intrigat, se duce la părinții copilului care îi spun că elevul a plecat regulat în fiecare zi la școală. Întrebat la întoarcere, spune că întrucât li se anunțase un examen la sfârșitul luni, el a căutat să se prepare mai bine și că în acest interval a citit la o mătușă a lui și care locuiește în marginea opusă a orașului. Este bănuit dar crezut. Își continuă școala fără să se mai observe nimic în afară de atitudinea tăcută pe care o avea în casă și care nu se mai potrivea cu voioșia de mai înainte. Peste vreo 10 zile se anunță la școală boala unui copil din pricina unei bătăi suferită dela niște necunoscuți pe care îi atacase. Cercetările stabilesc că în grădina unui zarzavagiu dela marginea orașului se construise o colibă în care se adunau copiii între 9—12 ani în special după orele de școală și că atunci când au fost prinși unul din ei — deși dealtfel copil liniștit — a devenit agresiv și a căutat să lovească pe unul din păzitorii grădinii pentru care lucru a fost crunt bătut. Ceilalți au fugit. După mărturisirile făcute de copilul vinovat, s'a constatat, apoi că o parte, din copiii de vârste și clase mijlocii se constituiseră într'un fel de bandă pentru furtul zarzavaturilor pe care le vindeau fiecare pe rând în piață, pentru a face rost de bani să plece în America să se facă cowboy, meserie care-i entuziasmase mult la o reprezentație de circ, dată în localitate. Pentru trăirea acestei vieți imaginare antrenaseră în activitatea lor: minciuna, chiulul de la școală, tendința de furt și instincte, combative, se organizau imitativ după organizațiile adulților, despre care se informează din lectura haiducilor și a romanelor senzaționale, căutând să-și însușiască o atitudine serioasă pentru a părea maturi, se aprovizionau cu tutun de pipă obicei cerut de împrejurările pe care urma să le trăiască, etc.

Analiza unui asemenea caz poate da oricui pătrunderea adâncă a sufletului de copil care fără să fie considerat atacat de vreo boală sufletească, sau pervertit, rămâne un fel normal de activitate ce poate da în viitor, un suflet bolnav în cazul când nu e observat și bine educat și de care viața socială va avea de suferit. Această mitopatie, poate lua în evoluția ei drumul către anormal și atunci se manifestă sub forme patologice, care dau caselor de corecție, azilelor de alienați, mintali și altor institute destui pensionari. Mulți dintre adolescenți și adulți rămași cu această structu-

ră sufletească, îndeplinesc însă roluri uneori, chiar importante în societate. Util pentru fiecare însă este de reținut faptul că asemenea structuri încurcă mult relațiile dintre oameni și bunul mers al societății. Astfel nu ar fi de cercetat decât *problema mărturiei* pe care se sprijină în bună parte împărțirea justiției între oameni, pentru ca să vedem, cât de necesar este să putem distinge asemenea structuri de cele evolute normal către o mentalitate pozitivă.

Mărturia este relatarea orală sau scrisă, spontană sau provocată de către un subiect numit martor, a celor ce el a observat. Fundamentul psihologic al acestui proces este memoria care cuprinde în sine o serie de operațiuni complexe și care intră în joc succesiv: *percepția* considerată mai ales în raporturile cu *conștiința și atenția* *memoria*, cu toate formele ei și imaginația mai ales cea creatoare.

Analiza unui proces de memorizare ne îndeamnă să distingem printre condițiile ce-i provoacă, pe cele obiective, adică acelea care însoțesc faptul ce trebuie *memorizat* de subiect și printre care memorăm: complexitatea elementelor sensoriale, repetițiunea lor, durata, vechimea, etc. iar printre cele subiective, care influențează procesul de memorizare: vârsta martorului, sexul, nivelul intelectual, aptitudinile psihice, starea de emotivitate în momentul observației și acel al depoziției, factorii sugestivi, care au intrat în joc dela observarea faptului până la povestirea lui, etc. Reese clar deci că într'o povestire oarecare un mare coeficient îl reține subiectivitatea individului care povestește și de care trebuie ținut seamă, atunci când vrem să scoatem adevărul dintr'o mărturie făcută de cineva. Observațiunile făcute zilnic în justiție dovedesc un mare procent de dispozițiuni mitomaniace neținute în seamă de acei care trebuie să pedepsească sprijiniți pe aceste mărturii. De aci atâtea erori judiciare. E destul de concludentă experiența făcută de psihologul german W. Stern la congresul de psihologie ținut la Berlin după războiu unde se discutase tocmai această problemă, când el a urmărit să cerceteze procesul de memorizare la oameni de un nivel ridicat de cultură și cu dexteritate în analiza și redarea fenomenelor sufletești tocmai asupra membrilor congresului. (Povestirea de mai jos fiind făcută din memorie lectura asupra datelor congresului a fost făcută acum 10-12 ani, nu trebuie să aibă pentru cititor decât valoare sugestivă asupra prob-

lemei). După terminarea congresului s'a dat un banchet la care — în afară de psihologii reprezentanți ai diferitelor țări — se aflau și personalități politice și culturale importante. Înainte de congres și fără știrea decât a câtorva membrii din comisiune se mimase o scenă de scandal ce trebuia să aibă loc în seara banchetului și în acest scop se studiaseră riguros. În seara banchetului s'a prins momentul când toată lumea era mai puțin ocupată și deci putea fi mai atentă și deodată deschizându-se brusc ușa se reproduce scena mimată înainte. Panica produsă în sală a fost calmată de președintele congresului care a atras atenția tuturor că un eveniment neplăcut și neașteptat s'a produs atunci între două personalități și deoarece ar putea avea urmări grave, iar membrii congresului vor trebui să depună mărturii; roagă pe cei prezenți să treacă în birouri și să-și scrie fiecare depoziția ce va trebui s'o dea. Rezultatul a fost că procentul celor cu erori importante în povestirea faptului și cu o accentuată subiectivitate a fost destul de mare, iar a celor ce se apropiiau de adevăr doar 10-12%. Concluziile pe care le putem trage de aici ar fi că structuri sufletești mitopatică suntem aproape toți și că pe măsură ce ne maturizăm rămâne încă în sufletul nostru, această rămășiță din hipertrofiile imaginației infantile, dar de care trebuie ținut seamă atunci când analizăm stările noastre sufletești sau ale altora. De gândit însă trebuie să ne dea permanentizarea acestei structuri care din *mitopatică* infantilă poate deveni *mitomaniacă*. Aceasta fiind o boală poate contagia societăți întregi, fie de copii fie de adolescenți sau adulți. E suficient să gândim puțin asupra structurii sufletești a generațiilor tinere de azi a căror structură sufletească mitopatică tinde să se permanentizeze și exemplele pe care le avem în tinerii liceeni criminali din ultimul timp sunt simptomatice pentru epoca noastră de după războiu. Influențați de o lectură sugestivă a romanelor senzaționale, tinerii de astăzi caută să trăiască aievea evenimentele ce le-au excitat imaginația. Această tendință către trăirea imaginarului este susținută de toate produsele culturale care fac viața viața tineretului de astăzi: revistele și romanele senzaționale, cinematograful, sporturile și toate manifestările culturale (?) care umplu buzunarele câtorva editori și întreprinzători. Contagiunea se întinde și nu mare este mirarea celor care cercetează această problemă când descoperă din zi în zi tineri atinși de diferite procese sufletești morbide, de care este

plină psihologia patologică și de pe urma cărora viața socială are mult de suferit.

Pentru acest motiv mi-am îndeplinit o obligație *anunțând* numai această problemă a structurii sufletești infantil — inepuizabilă în câteva articole de revistă — și pe care se sprijină toată putința educației și din care nu am dat decât aspectul mitopatic caracteristic primei perioade în dezvoltarea lui către adult.

Celor ce se interesează în deaproape, le recomand următoarele lucrări :

- 1) W. Stern: Die seele des Kindes.
- 2) Sander: Weber eine specielle Form der primaeren Ver-rucktheit (Arhiv f. Psihiatr. 1886. t. I.
- 3) E. Dupré: Pathologie de l'imagination et de l'émotivité.
- 4) Moeli: Süge Geistesstoerung (Allg. Zeitz f. Psychiatr. (Bd. 48.)
5. A. Pick: Zur Psychologie der confabulation (Neur. Centralblatt 1905 No. 11.)
- 6) Ribot: L'imagination creatice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gh. Bronzetti

Muzica românească

(Urmare și sfârșit)

Dela Enescu până la Drăgoi, a trecut un sfert de secol de evoluție. Enescu scrisese *Rapsodiile* sale românești prin 1898, fără să aibă la îndemână materialul popular. Dar acest material, era pregătit în acest timp, de Tiberiu Brediceanu, care culegea cu drag cântecul românesc pe plaiurile Ardealului, de Bela Bartok, care deși străin prin naționalitate, dar născut în Ardeal scoate la iveală cu o probitate pentru care merită toată prietenia noastră, valoarea cântecului românesc, deschizând lui Drăgoi și apoi întregii pleiade de compozitori români, drumul care va duce muzica românească spre desăvârșita ei realizare.

Eforturile tinerei școli românești, constau deocamdată în a alege teme din cântecele populare a le prelucra după regulile unei anumite dezvoltări formale, a le îmbrăca în armonii caracteristice, în vederea obținerii unui ansamblu original, care va trebui să conducă la realizarea unui stil, menit să devie specific muzicii naționale românești.

Aceasta nu constituie însă o operă propriu zis de creație, ci de construcție, isvorând din procedee ale științei muzicale, astăzi tot mai liberă și mai hazardată în structura ei.

De altfel, această întrebuintare a elementelor pur formale, nu a dat rezultatul dorit nici la alte școli naționaliste. Dezvoltarea simfonică a temelor nu a ajuns pentru crearea unui stil caracteristic și a unei muzici cu totul originală.

Eforturile vor trebui deci îndreptate spre vechea concepție, aceea a realizării operei de artă prin întrebuintarea elementelor emoționale, rezultând dintr'un fond sufletesc caracteristic nației.

Întorcându-ne privirea asupra poporului nostru și considerând evoluția lui, să căutăm a desprinde elementele psi-

hice, acele ce ar putea deveni însăși caracteristicile muzicii sale naționale.

La originea neamului nostru găsim o colonie de oameni fii ai unei rase civilizate, adusă să populeze ținuturile sărăcite de bărbați, ale unui popor învins, dar cu sufletul plin de eroism, și pătruns de ideea nemuririi.

Pentru trăinicia viitorului noului popor, aceștia amestecară unei rase spre apusul ei, forța de viață a sevei sale tânără și sănătoasă.

Să ne întoarcem o clipă gândul spre sufletele colonilor Romani, spre inimile femeilor Dace, pline de melancolia înstrăinării ori a unei vieți pierdute, de nostalgia după țara îndepărtată ori după un trecut prefăcut în cenuse, pline de *dorul* acela al sufletului românesc, sentiment complex născut din dezastrul viețelor a două rase deosebite, exprimat printr'un cuvânt propriu limbii noastre și care nu-și are corespondent în celelalte limbi.

În primii fii ai celor două rase palpita un suflet egal de agitat, de melancolia nenorocirilor părintești și de iubirea de viață veselă și sănătoasă a strămoșilor.

Credința în nemurire, bucuria de viață, alături de tristețea unui trecut de luptă și înstrăinare și a unui viitor mereu nesigur, iată caracteristica sufletească a noului popor. Și fondul acesta sufletească se transmite tuturor generațiilor viitoare deveni sufletul acestei rase. La primejdie ori nenorocire românul știe să se îmbărbăteze prin glumă și veselie.

Așa dar, iată ce exprimă muzica populară românească.

Înainte de toate, *dorul*, sentiment constând dintr'un complex de alte sentimente greu de deslușit: Nostalgie, după ceva imposibil de realizat, tristețea blândă, consolare și resemnare.

Apoi durere stăpănită, fără revoltă, ori cu revolta inutilă înăbușită în fața voei soartei.

S'a spus că muzica noastră populară nu ar avea nimic original. Că melodiile ei ar semăna cu acele ungurești, rușești ori orientale. Melodiile populare de pretutindeni au asemănări, toate exprimă sentimente simple, mereu aceleași la toate ființele omenești.

Totuși în cântările noastre vesele, în *hore*, *chindii* și *sârbe*, nu vei găsi niciodată, veselia întregă, sălbatică ce se revarsă dintr'un *ceardaș* ori dintr'o *căzăcească*.

Peste veselia poporului nostru suflă mereu o adiere de tristeță; muzica sa chiar când e veselă, nu e lipsită de o nuanță subtilă de melancolie.

Este grija zilei de mâne, a primejdiei ceasului apropiat, a unei noi hoarde de barbari căzuți pe neașteptate de cine știe unde, aducând în toiul petrecerei nenorocirea.

„Totuși să fim veseli, așa e voia soartei“, răspunde la vocea grijei, vocea mângâerei sufletești, și veselia continuă mai departe, mai moderată, lipsită de brutalitate, înălțată prin concepția filozofică asupra destinului, ivită în sufletele celor porniți să petreacă.

Durerea ori veselia sunt sentimente ce agită orice suflete și se pot ușor exprima.

Durerea nemărturisită, veselia moderată prin gândire, resemnarea filozofică, sunt sentimente de un ordin superior ce răspund unui suflet mai înălțat. [Library Cluj](#)

Muzica noastră populară exprimând aceste sentimente este prin natura ei superioară.

Geniul merit s'o înțeleagă, s'o cultive și să-i deschidă drumul, dându-i avânt spre culmi va trebui să fie un om superior, cu înalte calități sufletești și intelectuale, iar înainte de toate va trebui ca în vinele sale să curgă sânge adevărat din adevăratul sânge al neamului nostru.

Atunci, indiferent de aprecierile savante asupra gameilor ori modurilor în care sună melodiile noastre populare, geniul mult așteptat, cu inima sa bătând în acelaș ritm cu inima neamului, în ori care gen ori formă, va ști să exprime cu prisosință tot ceea ce formează fondul sufletesc al nației noastre,

Un popor tânăr, făcându-și evoluția în mijlocul unei civilizații atât de înaintate ca aceea de astăzi, riscă să renunțe la o parte din munca cerută în căutarea drumului său.

Având totul de-a gata, alege calea imitației, mai ușoară, cu un rezultat mai apropiat și chiar mai folositoare de multe ori, pentru lucrurile practice ale vieții.

Arta însă este supusă legilor unei evoluții meretu aceeași.

Ea ține de domeniul sufletesc, se naște, crește și se înalță dintr'o trebuință a sufletului, care nu poate fi creat perfect, nici înaintat dintr'o dată numai prin imitație. Drumul ei poate fi cel mult scurtat, însă nu fără riscuri.

Adăpați la cultura străină, atrași și fermecați de frumusețile muzicii evolute ale celorlalte țări civilizate ce au în urma lor secole întregi de muncă, tinerii noștri compozitori, până acum zece ani se alăturau cum era și firesc de altfel, școlilor străine, la noi neavând încă cui să se alăture.

Operele lor pot realiza chiar cu acelea ale muzicii înaintate din celelalte țări. Compozitorii noștri în avântul lor tineresc, au căutat să imite dintr'o dată formele cele mai înaintate ale muzicii occidentului. Muzica aceasta însă are în urma ei un fond; pe baza căruia trăesc și sunt acceptate multe din operele muzicale moderne, uneori numai produse artistice de trecere în căutarea a noi drumuri.

Astfel, muzica noastră se află abea acum în faza de cristalizare a fondului ei sufletesc.

Deci forțați suntem să considerăm ca real faptul, că luând naștere după ce muzica și-a împlinit evoluția ei întreagă, arta noastră nu putea să fie la început decât o artă de imitație, până când, destul de matură, va căpăta dreptul să ia parte în marea evoluție, asemeni unei ramuri târziu răsărite pe trunchiul unui falnic arbore.

Compozitorii noștri, după ce au trecut peste această vreme de inițiere, adică peste perioada imitativă, sunt astăzi în căutarea mijloacelor de expresie, urmărind înfăptuirea unui limbaj muzical specific, prin care, muzicienii generațiilor ce vin, identificându-se cu spiritul determinat al nației noastre, își vor putea exprima cu ușurință și într'un stil caracteristic, fondul sufletului lor, păticia ruptă din sufletul colectiv al neamului românesc.

Maximilian Costin.

Problema anormalilor mintali

Datorită progresului psihologiei din ultimele decenii, problema anormalilor mintali, începe să fie pusă chiar pe primul plan al preocupărilor pedagogiei actuale.

Dacă azi este o problemă atât de importantă, nu putem spune că, cu câteva secole înainte era studiată cu atâta interes. Aproape totdeauna centrul preocupărilor educative, îl forma copilul normal, copilul pe care-l găsim mai des în viața de toate zilele.

A trebuit să treacă mult timp, să se facă multe cercetări pentru cunoașterea individualității până s'a observat că în materialul uman se găsesc elemente pe cari nu le poți supune aceluiași legii și prescripțiuni ca pe copilul normal. Și acestea erau elementele patologice, cari din cauza defectelor psihofizice necesitau o educație specială. S'a născut astfel problema educației anormalilor mintali.

Desigur că în limitele unui articol de revistă nu se poate trata detaliat această problemă. Am fi mulțumiți dacă am atrage numai atențiunea și am desvolta câtuși de puțin interes, pentru această problemă, care mai ales în țara noastră, este cu totul neglijată.

Mult timp s'a crezut că debilii mintali se deosebesc de normali nu numai printr'o diferență de ordin psihic, ci chiar și printr'o constituție organică de natură diferită. Această concepție a durat până în ultimul secol, când datorită cercetărilor minuțioase atât în domeniul psihologiei, cât și biologiei s'au deschis perspective noi. Așa că azi debilii mintali nu mai sunt considerați ca „îndrăciți“ sau ca „fii ai diavolului“ cum se credea în evul mediu, când erau puși în lanțuri și chinuți în modul cel mai barbar posibil, ci s'a dovedit că sunt și ei indivizi cu o structură psihică mai mult sau mai puțin diferențiată de a celor normali.

Deaceea însuși termenul de „debil mital“ a fost foarte mult discutat.

De oarece între debilii mintali sunt diferențe mari de la caz la caz, s'a făcut următoarea subîmpărțire: grupa *idioșilor*, grupa *imbecililor*, grupa *moronilor*. Pentru o mai bună înțelegere spunem câteva cuvinte despre fiecare grupă.

Idioșii reprezintă desigur gradul cel mai inferior, la care aproape nici nu putem vorbi de o viață sufletească. Ei nu sunt capabili, a se apăra de pericolele, ce-i amenință. Aproape toți idioșii au și defecte corporale (anormalit. craniului, membrelor etc.).

Imbecilul este mai puțin grav decât idiotul, dar nici el nu-și poate câștiga singur existența. La el găsim în primul rând un defect de ordin moral, deaceea și înclină ușor spre crime etc.

Aceste două tipuri sunt cele mai caracteristice debilității mintale, tot odată fiind cele mai grave. Desigur că chiar și grupa idioșilor sau imbecililor sunt diferite grade de anormalitate.

A treia treaptă a debilității mintale, grupa *moronilor* ne interesează mai mult, deoarece educația, la aceștia din urmă se poate face mai mult sau mai puțin, depinzând iarăși dela caz la caz.

În general „un moron este un individ, care e capabil să-și câștige singur existența în condițiuni favorabile, dar este incapabil din cauza defectuoșității mintale dela naștere sau dela o vârstă timpurie: a) să facă față concurenței indivizilor normali sau b) să se conducă pe sine în afacerile sale cu prudență obișnuită“.*)

În această categorie intră și „înapoiatii sau arieratii mintali“ cari prezintă un grad așa de mic de deficiență mintală, încât abia îi putem deosebi de normali. Numim înapoiat mintal, un copil care în urma examenului psihologic îl găsim întârziat, din punct de vedere al inteligenței cu 2—3 ani.

Atunci, când e vorba de cazurile grave de debilitate mintală, nici nu se poate vorbi de o educație. Au și fost numiți aceștia „needucabili“ și sunt îngrijiiți în institute speciale.

Este cu totul altceva cu copiii înapoiatii mintali sau care prezintă o debilitate mintală mai puțin accentuată. În toate țările din apus s'au făcut încă de pe la începutul sec. XIX-lea școli speciale pentru educarea pe cât posibil a acestor copii. Astfel în Franța *Seguin* întemeiază în 1837 la Paris o școală pentru educarea idioșilor. Inceputurile lui sunt continuate în Franța cu succes.

*) Alex. Roșca: *Măsurarea inteligenței și debilitatea mintală*. Cluj. 1930.

În Germania *Saegert* inspirat de activitatea lui Seguin înființează în 1845 o clasă specială pentru imbecili. A fost destul 10 ani ca aproape în fiecare oraș mare din Germania să se înființeze câte o școală auxiliară.

În Elveția *Guggenbühl* începe studiarea mai de aproape a cretinilor.

În Anglia la fel se înființează astfel de școli pentru debili mintali, încă de pe la 1847.

Interesul pentru studiarea și îngrijirea debilor mintali crește tot mai mult. Mișcarea trece și în America unde s'au înființat clinice speciale pentru diagnosticarea și tratarea debilității mintale.

După cum vedem, în occident, problemei debilității mintale i s'a dat atenția cuvenită aproape de un secol, căutându-se să se vină cât mai mult în ajutorul, acestor urgisiți ai soartei.

Mai ales cazurile de înapoierea mintală fiind foarte frecvente (20 % dintre copii fiind găsiți înapoiți mintali) s'a simțit nevoia creierii unor școli speciale pentru aceștia din două motive principale: 1) acești copii nefiind la același nivel intelectual cu colegilor, sunt o piedecă, atât pentru ceilalți elevi normali, cât și pentru învățător, necesitând o explicație mai multă și mai concretă, deci și mai mult timp. 2) în școli primesc cunoștințe mai accesibile spiritului lor, sunt pregătiți exclusiv pentru viața practică, căpătând posibilitatea să-și câștige existența câtuși de puțin în viața socială.

Tot în aceste școli sunt supuși unei terapeutice pedagogice, așa că mulți își revin aproape complectamente. Desigur că trebuie bine studiat ca se vedem ce-i lipsește fiecăruia. Să se aibă deci în vedere: „nivelul intelectual și gradul de dezvoltare al însușirilor lui“ (profil psihologic). Acum când în pedagogic se vorbește atât de mult de individualizarea învățământului și orientarea profesională, urmărindu-se idealul, ca fiecare individ să fie la locul, cuvenit, fiind cât mai folositor și societății, este timpul, ca și problema, anormalilor mintali să fie studiată mai serios, dându-i se atenția cuvenită.

Ioan Bucur inv.

conducătorul șc. de debili și înapoiți mintali
Tg.-Mureș.

O reformă școlară ce se impune

Sistemul învățământului alternativ cu înscrierea elevilor în cl. a I. din 2 în 2 ani.

(Urmare și sfârșit.)

Ambele cazuri însă sunt împreunate cu greutate, la cel din urmă nici nu e admisibil. Un învățător dibaci prin astfel de combinații va putea totuși foarte mult ameliora situația grea în care se găsește. Sunt unele materii cari se pot preda și la clase combinate de ex exercițiile intuitive în cl. I. și a II., cântările, exercițiile de educație fizică, desemnul, l. manual.

La școlile cu un număr mare de elevi s'a încercat să se țină cursuri cu unele clase înainte de masă, iar cu altele după masă. Aplicând acest sistem, de multe ori întâmpină protestele părinților. Dar toate acestea sunt de natură a atenua f. puțin răul. Față de starea grea în care se găsesc școlile cu 1-3 învățători am crezut că nu e fără de folos să fac cunoscut cetitorilor acestei reviste un sistem de organizare a învățământului prea puțin cunoscut de învățătorii români. Acesta este sistemul alternativ adoptat de școlile săsești din Ardeal, probabil importat fiind din Germania. Neprețuitul avantaj ce ni-l oferă acest sistem este că pe lângă aceasta se sporește timpul în care ne putem ocupa direct cu elevii noștri exact cu încă odată atâta cât este azi, după sistemul actual.

Am avut prilejul să văd aplicat acest sistem la o mulțime de școli săsești și să constat deosebite în favoarea acestora în ce privește munca și greutatea, precum și progresul față de școlile de stat.

Sistemul e foarte simplu.

La toate școlile cu 1-3 învățători să facem înscrieri în cl. I. tot numai din 2 în 2 ani, când vom înscrie copiii în vârstă de 6 și 7 ani. Aceste 2 contingente de copii vor forma o singură cla-

să. Diferența de etate nu trebuie să ne sperie. Nici după sistemul actual nu sunt toți copiii cari vin în cl. I. exact de aceeași etate.

Prin acest sistem, vom ajunge ca un învățător, care azi se chinuște instruind 7 clase, va avea de condus numai 3 sau 4 clase. La școlile cu 2 posturi fiecare învățător va avea numai 1 sau 2 clase, iar la școlile cu 3 posturi fiecare învățător numai 1 clasă, cu excepția unuia care are tot într'al 2-lea an câte 2 clase, fără ca elevii să piardă ceva. Din contră ei deși trec prin toate clasele, vor fi instruiți de către învățători în încă odată atâta timp, ca după sistemul actual.

Din tablourile de mai jos se poate vedea și mai clar felul cum pot funcționa școlile, aplicându-se sistemul sus amintit, d. ex. dela 1 Sept. 1934.

I. Școala cu 1 învățător.

Anul școl.	In timpul de tranziție					Sistemul aplicat în întregime			
	1934 —35	1935 —36	1936 —37	1937 —38	1938 —39	1939 —40	1940 —41	1941 —42	1942 —43
Clasele	In cl. I. nu se primesc elevi	I.	In cl. I. nu se primesc elevi	I	In cl. I. nu se primesc elevi	I.	In cl. I. nu se primesc elevi	I.	In cl. I. nu se primesc elevi
	II.		II.		II.		II.		II.
	III.	III.		III.		III.		III.	
	IV.	IV.	IV.		IV.		IV.		IV.
	V.	V.	V.	V.		V.		V.	
	VI.	VI.	VI.	VI.	VI.		VI.		VI.
	VII.	VII.	VII.	VII.	VII.	VII.		VII.	

II. Școale cu 2 învățători

Anul școl.	In timpul de tranziție												Sistemul complet					
	1934/35		1935/36		1936/37		1937/38		1938/39		1939/40		1940/41		1941/42		1942/43	
Invățătorul	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
CLASELE				I.			I.					I.			I.			
	II.					II.			II.				II.				II.	
		III.	III.					III.				III.				III.		
	IV.			IV.	IV.					IV.			IV.				IV.	
		V.	V.			V.	V.						V.			V.		
	VI.			VI.	VI.			VI.	VI.					VI.			VI.	
		VII.	VII.			VII.	VII.				VII.	VII.				VII.		

III. Școli cu 3 învățători

Anul școl.	În timpul de tranziție												Sistemul complet								
	1934/35			1935/36			1936/37			1937/38			1938/39			1939/40			1940/41		
Învățătorul	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
CLASELE						I.						I.						I.			
	II.								II.						II.				II.		
		III.		III.								III.						III.			
			IV.		IV.		IV.								IV.						IV.
	V.					V.	V.			V.								V.			
				VI.					VI.	VI.			VI.								VI.
			VII.		VII.		VII.					VII.	VII.			VII.					

La școale cu 4 și mai mulți învățători nu se poate, dar nici nu e nevoie a se aplica acest sistem.

Cu prilejul debaterii anteproiectului legii învățământului primar de astăzi, în conferințele ce s'au ținut la București, am propus introducerea în lege a acestui sistem, fiind aprobat în unanimitate de comisia, în care am avut onoarea să lucrez, cu toate acestea din motive necunoscute, din textul definitiv al legii, a fost omis.

Rog pe cetitorii acestei reviste să studieze și să-și spună apoi pe scurt părerile în numerele viitoare, asupra sistemului de învățământ alternativ de mai sus, care desigur are și unele desavantaje, cum este d. e. imposibilitatea de a se mai lăsa elevi repetenți, lipsindu-ne în anul următor clasa respectivă. Dar să vedem cât mai multe păreri.

Ieronim Puia
Inspector școlar.

Gând

Desnod în noapte sclav, cântări de vrajă
Misterioșii ochi de stele 'n lac
Se pare gându-mi l-au furat spre ape
Și cânt mi-au stors gâtulejului sărac
Ce vraja nopții, întâlnit pe ape,
Cu nuferii notând spre steaua lui,
Un gând fugar a adormit pe aproape
Și-i poate al meu, sau chiar al nimănui.
Cu pasul rar strivind în mersu-mi iarba
Din liniștea de vis l-am deșteptat
Și el mi-a prins pe buze o mirare,
Și-a înțeles că eu l-am căutat.

C. S. Anderco

Concepția statelor moderne.

În ultimul timp se vorbește mult despre stat, fie din punct de vedere național (politic), fie din punct de vedere social (economic). Dar mai cu seamă despre cel din urmă. Lucrul este și explicabil: În perioada crizei economic - financiare atenția popoarelor este răpită de formule și planuri de redresare concepute sub presiunea nevoilor imediate ale societății. Se vorbește mai puțin de stat francez, german, italian, rusesc. Statul național, produsul frământărilor ideologice din secolul trecut, se pare că este substituit realităților sociale ce-și fac drum peste voia omului, odată cu vremele.

Se spune curent, *stat burghez, stat național socialist, stat corporativ, stat sovietic (comunist)*. Formula statului burghez aderă până la un punct la formula statului național, azi, ieri, nu se putea concepe stat național fără corelativul *burghez*.

Jumătatea primă a secolului al XIX-lea a fost o luptă continuă de cucerire a drepturilor de clasa de mijloc, luptă începută pe plan ideologic în secolul anterior. Clasa de mijloc era bine înarmată pentru a porni acțiunea de descătușare. Ajunsă stăpînă a pus în fruntea legiuirilor ce și-a dat lozinca răsărită din suferințele îndurate secole de-a rândul: *libertate, egalitate, fraternitate*. Suntem în vremea înrăuririi rațiunii emancipate, rezultat al reacțiunii spirituale contra speculațiilor metafizice „unilaterale“, reacțiune sprijinită de forțele naturii descoperite și captate de „*homo sapiens*“. Deacum înainte lozinca devine forță activă. O sumă de legi emană din aceste principii consacrate. Statul ce prinde a se închea va avea un caracter formal revoluționar. Nici o piedecă de ordin tradițional nu-i stă în cale. „*Contractul Social*“, ideologia statală revoluționară, devine o realitate în considerabilă parte.

Burghezia victorioasă va dicta în numele principiilor fixate; și va întări poziția, servindu-se de „orice“ mijloc. Loviturile primite din partea altor națiuni o vor forța să ia o pozițiune de apărare pentru „libertate“. Iată o noțiune cu caracter pur social la

origine, devenită lozincă *națională*. Deci, *pentruca să exist ca om, ca individ, trebuie să mă apăr ca națiune*. Cred că formula națională de aici și-a primit caracterul sacru, salvator. Un stat atâta vreme cît este amenințat în afară, va trebui să aibă viu întipărit în preocupările sale formula libertății naționale, factor ce determină în mod natural libertatea individuală.

Totuși, concomitent cu apărerea libertății naționale, statul burghez fiind promovată de o clasă va avea mai multă grijă de nevoile acestei clase. Statul acordând o atenție specială grupului social care l-a creiat, este natural să nu satisfacă în aceeași măsură nevoile celorlalte clase. De unde, cu timpul vom avea o nouă prăpastie între clase, o nouă efervescență de formule mesianice din partea exploataților și de bună seamă istoria va trece la protocol o altă catastrofă socială. Procesul se poate amîna, dar sînge niciodată. Un stat organizat pe atari baze s'a dovedit a fi extrem de hibrid. Este destul să intervină un dezechilibru extern, care va cere sacrificiul, — acum nu al indivizilor ci al „*naționaliilor*, — pentruca *egalitatea de jertfă* să reclame egalitatea la beneficii. Și aproape pretutindeni, pentru acest motiv, organismul statelor *clase dominante* au căzut lovite de anacronism. Exemplu piramidal ne-a servit războiul mondial. În haosul produs apar salvatorii. Aceștia nu mai au timp să se gîndească la credințele profesate o bună parte din viața lor prin puterea voinții de stăpînire, de stăvilire a disoluției, se substituie „contractului“ încheiat între conducători și conduși. Voința lor, pusă în slujba intereselor totalitare, este pentru moment salutară. Rolul dictatorilor este limitat. El poate fi uneori extrem de salutar, dupăcum se poate întîmpla — și s'a întîmplat — să aducă numai noi svârcoliri.

Și cu aceasta am ajuns la configuranța statelor *reale* post belice.

Italia este pe cale de a deveni un stat *corporativ*; un stat în care interesele grupurilor sociale organizate în bresle (?) vor fi reprezentate prin delegații lor firești.

Statul *național-socialist* din Germania este pe cale de a se consolida. Deocamdată numai socialist nu e.

Statul *socialist sovietic*, conceput în abstract, se impune cu forța dictatorului ce ne duce cu mintea tocmai la faimoșii satrapi din antichitate.

Pe de altă parte putem vedea o serie de state democratice, mai mult sau mai puțin, în așteptarea desfășurării lente a evenimentelor ce le va da configurația în viitor.

Poporul român, după războiu a trebuit să reînnoiască *pactul fundamental*, dându-i un caracter modern.

Constituția dela 1923 este ideală pe hârtie. În practică și-a tradat caracterul străin realităților vieții poporului românesc. Este adevărat că pactul nostru fundamental e pătruns de principiile eterne ale Revoluției franceze, devenite un bun comun al omenirii; dar în vremea când s'a dat starea economică financiară a păturii esențiale: *țărănimea*, cerea o intervenție imediată în favoarea ei, pentru a grăbi nivelarea socială de *facto*, nivelare consfințită de Constituție. Ar fi fost cu totul altceva, atunci când n'ar fi existat diferențierea prăpăstioasă dintre grupurile sociale coabitante.

Dimpotrivă, pătura fără mască a fost considerată — și este — ca o masă diformă, inconștientă, bună pentru manevre politice; voința ei a fost falsificată în dese rînduri chiar de aceia cari au patronat elaborarea Constituției. În schimb au fost servite interesele clasei burgheze, care neputându-se forma prin procesul lent de absorție dela sat la oraș, s'a complectat cu elemente eterogene.

În situația creiată, mișcarea ideologică în direcția formării *statului țărănesc* aduce contribuția celor mai luminați oameni de gândire și de știință ai neamului pentru evitarea unui dezechilibru fatal.

D. Lazar

Fata de român când își pierde oile.

În No. 3 an. II. al acestei reviste am vorbit despre melodii și dansuri din sec. al XVI.-lea. Să vedem acum melodia „fata de român când ș'a pierdut oile“. Despre această melodie vorbește Balassa Valentin primul poet liric maghiar; știrea este păstrată în codicele din Radvány numit Radvánszky. Poezia XXXV. a scris-o când soția a început să se înstrăineze de dânsul, iară inima a simți după vechea iubită a lui, *pe melodia românească*: „când fata de român plânge oile rătăcite“. ¹⁾ Fata de român de sigur nu vrea să fie o simplă scenă din viața păstorească precum o bănuiește și Dl. prof. N. Iorga: „cine știe ce poveste întrețesută în balada trecutului nostru.“ ²⁾ Cu melodia aceasta ne întâlnim și la dieta din Tg.-Mureș care s'a ținut la 28 Septembrie 1659 când Rákóczy Gheorghe venind dela Iernut spre oraș cu Constantin Vodă Șerban și suita, muzicanții cântând: „cântarea fetei de român când ș'a pierdut oile și plângând le căuta prin munți.“ ³⁾ iară

¹⁾ Bálint Lajos: Nagy írók nagy írások seria III. Toate lucrările baronului Valentin Balassa în două volume. Irodalomtörténeti közleménye anul 1913 pag. 444 articolul: Balassa Bálint irodalmi formái. Eugen Pinter: A magyar irodalmi története Vol. II. pag. 58 zice: „Balassa de mai multe ori se se referă la melodii croate, italiene și românești“. „Akhör szerzett, hogy az ő felesége idegensége miatt a régi szeretőin kezdett szívében megindulni, arra az oláh nótára, az mint az eltévedt juhokat siratja volt az oláh leány.“

²⁾ N. Iorga: Istoria literaturii românești. Buc. 1925 Vol. I. pag. 28.

³⁾ N. Iorga: Ist. lit. rom. Buc. 1925. Vol. I. pag. 28. Șincai: Cronica românilor Vol. III. pag. 123-124. Frank: Diario Diaetae M.-Vásárhelyien is. Erdélyi országgyűlési emlékek Vol. XII. pag. 385-386 „Erant denique satis numerosi circiter 3000. Notandum tamen. quod musicus militum waywodalium vulgo töröksipos, vallachicam istam notam in ingressu continuat, quae hungarice vocatur, az oláh fáta nótája, mikor kaprait a havason elvesztette volna és magát siratván, bujdosván keresné s siratná elveszett kápráit. Aliam quoque notam Ioannis Petki super ea cantione: Israelnek sz. istene, ki lakozol magas mennyben, vigyázz onnan mindenekre etc.“ Dr. Valer Braniște: Urme de poezii populare române din secl. XVI. Transilvania 1891 No. 8 pag. 225-229. Dr. Valer Braniște: Muzica la Români în revista Muzica Vol. VI. No. 7-8 pag. 197-207.

din partea lui Rákoczy : „Dumnezeul sfânt a lui Israel, care locuești în cer, grijești deacolo de toți.“

Precum Valentin Balassa pierzându-și tot ce era mai scump pentru el în viață, — soția sa eternizată, — își manifestează durerea prin doina fetei când își pierde oile, le caută prin munți însă zadarnic ; tot astfel și Constantin Vodă Șerban intrând în Tg.-Mureș, din ceata lui răsună tot aceeaș melodie plină de durere, „când fata de român își pierde oile, le caută prin munți zadarnic“. Acest cântec după ce Constantin Vodă Șerban își pierde tronul. Nu cred să fie o coincidență. Cine știe de câte ori înainte de Balassa și de câte ori după dânsul a dat mângăiere dureroaselor adevăruri, când diferite persoane, — indiferent de rangul social, — s'au pierdut ce aveau mai scump, au căutat alinare în textul și melodia plină de durere seculară, poate chiar milenară.

Este foarte curios cum astăzi doina în general cunoscută este „ciobanul când își pierde oile“ cântată în 4 părți : partea primă când își pierde oile, melodie dureroasă, partea a doua văzând la distanță câțiva butuci gândind că sunt oile melodia se transformă în bucurie, partea treia, sosind acolo vede că nu sunt oile pierdute, continuă melodia dureroasă, partea patra, găsind oile, melodia de bucurie. Aceasta melodie de sigur că este o melodie mai nouă născută din melodia fetei când ș'ar pierde oile. Aceasta melodie după cum o cunoaștem din știri rămâne tot aceeaș însă alegorizată. Să analizăm textul din nota 1. titlul „cântarea fetei de român“ conținutul în traducere exactă „când caprele și-le-ar fi pierdut în munte, plângându-se pe sine, pribegind le-ar căuta și ar plânge caprele pierdute“.²) Acest text lasă de bănuț că în această melodie fata de român este o persoană alegorizată iar durerea este o comparație. Precum fetei, pierderea oilor sau caprelor cauzează cea mai mare durere deoarece este averea unică și cea mai scumpă, pe care dacă a pierdut-o, pe seama ei numai rămâne nimic, numai plânsul și pribegia, tot astfel - Balassa pierzându-și soția eternizată - Șerban Constantin tronul își manifestă durerea prin sentimente identice.

Că această melodie este o alegorizare a unor dureri naționale, lasă s'o bănuim și din faptul că subiectul este cu mult mai adânc decât o scenă din viața de toate zilele.

1) Sextil Pușcariu : Ist. lit. rom. ed. II. Epoca veche pag. 57.

2) Az oláh fáta nótája, mikor kaprait az havason elvesztette volna és magát siratván, bujdosván keresné s siratná elveszett kápráit.

„Poporul român în doinele sale cântate are în deosebi două sentimente: dorul și urâtul. Dorul ciobanului în siguranța munților departe de părinți, frați, prietini și iubită, iar „urâtul“ acel sentiment vag și apăsător, — și el copil al siguranței, — pe care nu-l putem defini dar care ne copleșește în ore de izolare sufletească.“¹⁾

Această caracterizare a sentimentelor cari inspiră o manifestare versificată nu putem să spunem că s'ar potrivi cu doina din chestie în care cel îndurerat încearcă să-și compare durerea cu cea mai mare durere și anume, când fata de român ș'ar pierde oile sau caprele. Doina ciobanului cu cele patru părți corespunde unui fapt întâmplat și colorat: pierderea oilor, trecerea prin peripeții până la aflarea lor. *Fata de român* este titlul unguresc al doinei, titlul românesc de sigur că a fost altul. Nu cumva în această melodie se repetă o durere care s'a născut în urma războaielor daco-romane? În *Romänischen Revue* anul 1887 caetul 7 sub titlul „*Durch Jahrhunderte*“ apar diferite povești scrise de Carmen Sylva Regina României spunând la pag. 344 că „pe lângă alte multe cântări vitejești“ a prelucrat în proză o baladă populară „Fata lui Decebal“²⁾ care a fost auzită undeva într'o mică comună.³⁾ Este adevărat că această baladă nu vorbește de pribegie, însă păstrează cu atâta sfințenie un eveniment care a fost determinativ soartei poporului dac. Balada se termină când fata lui Decebal Andrada prin cea din urmă cupă de otrava își găsește moartea alături de viteazul ei tată exclamând: „Bun venit învingătorule Traian, peste flăcări și cadavre!“⁴⁾

Înzadar încearcă Traian să-i zică „Trăești tu, cea mai încântătoare dintre femei, fiica lui Decebal, trăești? . . . Ești a mea, fată mărinimoasă, pe care vreau s'o iubesc, ca pe însăși viața mea!“ Andrada însă moare. Iar Traian disperat strigă: „Decebal viteaz puternic, fii prietenul meu, vreu să plâng împreună cu tine pe copila ta, pe încântătoarea ta fiică.“⁴⁾ Toate zadarnice, Traian s'a ales numai cu tabloul Andradei, iubită atât de mult, pe care n'a uitat-o niciodată. Andrada trăește în tradițiile poporului și sub

¹⁾ Carmen Sylva : De prin veacuri. Bibl. p. toți Vol. II. pag. 3-27.

²⁾ Traian-Decebal-Traditionen bei den Rumänen de Dr. Ladislau Réthy in *Etnologische mitteilungen aus Ungarn* 1891 Vol. II. pag. 58-59. *Ethnographia* Budapesta Vol. I. pag. 144-150.

³⁾ Carmen Sylva o. c. pag. 24.

⁴⁾ Carmen Sylva o. c. pag. 25-26.

numele de Dochia, iară Traian cu iubita lui în legenda „Cuibul lui Traian“. Cine știe dacă în aceasta poveste întrețesută nu înviază fata lui Decebal alegorizând soarta și durerea poporului dac, care în aceasta imaginație alegorizată caută pe cei pierduți să reînvieze Dacia pe care cei ajunși în pribegie și stăpânire romană de sigur că au dorit-o întotdeauna. Plânsul și pribegia pe care o cântă doina, probabil nu este altceva decât o invocație sau strigăt de durere pentru realizarea scopului urmărit. Un popor a cărui principală ocupație era păstoritul, el prin ce putea să-și asemene durerea? Prin ciobănița care, și pierde oile. Cu aceasta ocazie deschid o problemă, care cercetată mai de aproape și urmărind tradițiile și baladele populare, poate că se va lămuri cu date necunoscute.

Aurel Filimon

Transcendentalia . . . .

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In calea mea nu-i zi nici noapte . . . .

E numai lumină

din vieți ce încă nu sunt

și poate niciodată n'au să vină.

Nici cântec nu-i, nici lacrimă nearsă;

nici taină, nici neputere,

nici iubire.

E numai drum spre neantul tăcere,

spre alba neștire,

spre gândul din care lumina se varsă . . . .

N'am trăit, n'am gândit, n'am iubit.

Nu sunt al lumii.

Cerul din mine e alb infinit

— vis peste petalele lunii.

Azi? Măine? Ieri? Nu!

E numai Dincolo, e numai Tot

Gândul e Tot, gândul e Dincolo.

Moartea deaici, vieța deacolo

coboară în Tot.

Vasile Netea

Contribuții la bibliografia operelor lui A. Papiu Ilarian.

Iosif Vulcan, primul biograf al lui A. Papiu Ilarian, subliniază în Panteonul român, publicat la Pesta în 1869, că A. Papiu Ilarian, pe lângă operele sale principale istorice și politice, și pe lângă cele trei volume ale revistei „Tesauru de monumente istorice pentru România“ (1862 1864), a mai publicat diferite broșuri ocazionale și foarte multe articole de ziare.

De atunci, deși în 1927 s'au implinit 50 de ani dela moartea și 100 de ani dela nașterea lui Papiu, nu s'a găsit încă nimeni, care să răsfoiască revistele și ziarele contimporane și înregistrând articolele lui mai mărunte, să ne dea o bibliografie completă a operei sale literare.

Voi încerca să completez această lacună, limitându-mă de astă dată, numai la cele publicate de Papiu Ilarian în „Revista Carpaților“, care apărea la București sub direcția lui Gheorghe Sion Revista, pe atunci singura revistă literară în cele două principate, n'a apărut decât timp de doi ani (1860 și 1861), anul 1860 fiind împărțit în 3 trimestre, iar anul 1861 în 2 semestre.

Al. Papiu Ilarian și-a început cariera publică, ca profesor la facultatea de drept din Iași, unde a fost chemat în 1855 de Grigore Ghica. După căderea acestuia, școalele din Iași fiind desființate de către caimacamii Balș și Vogoridi, cari vedeau în ele un cuib revoluționar, Papiu Ilarian a întreprins în anii 1859-1860 o călătorie de studii în străinătate, cu scopul de a cerceta bibliotecile și arhivele mai importante, și de a și aduna materialul istoric, pe care avea să-l publice, începând cu anul 1862, în „Tesaurul de monumente istorice“.

În timpul acestei călătorii, a stat mai mult la Berlin, de

unde e datat (1 Februarie 1860) primul articol trimis spre publicare Revistei Carpaților.

Articolul publicat în trimestrul II. al anului 1860, pg. 48-61, este intitulat: „*Gramatica lui Șincai și epistola lui către Ioanne de Lipszky*“. Gramatica este cea publicată de Șincai la Viena în 1780, în colaborare cu Samuil Clain, sub titlul: „*Elementa linguae Dacoromanae*“, în care ni se dă primul sistem de ortografie românească cu litere latine.

Căpitanul I. de Lipszky, voind să facă o hartă geografică a Ungariei, se adresează lui Șincai, cu rugămintea, să-i dea câteva indicații, cum să se scrie cu litere latine numele românești de localități. Șincai îi răspunde într'o epistolă latinească, pe care o și publică în 1804 în tipografia Universității din Buda. Epistola este importantă, pentru că în ea Șincai încearcă o simplificare a ortografiei din gramatica sa dela 1780.

Articolul din Revista Carpaților s'a publicat mai întâi în „Instrucțiunea publică“ de sub direcția lui A. T. Laurian, București (Februarie 1860) și a fost reprodus pentru importanța lui în revista lui G. Sion și în sfârșit a fost reeditat și în Tezaurul de monumente istorice pentru România I. (1862, pag. 87-106).

În trimestrul III. al anului 1860, pg. 114-129, Papiu Ilarian își publică studiul intitulat „*Lugubre Monumentum*“, un pamflet latinesc al unui anonim polon în contra Anei Madilowna (Moghileasa), una din cele patru fete ale lui Ieremia Movilă. Studiul e datat din Berlin, Dumineca Tomei, 1860 și este dedicat amicului său G. Sion.

În semestrul II. al anului 1861, Papiu Ilarian publică, la pag. 65-124, studiul său politic „*Independența Constituțională a Transilvaniei*“, în care tratează marea problemă politică, care agitase atât de mult pe Românii ardeleni în această epocă, din cauza violenței, cu care cereau Ungurii unirea Ardealului cu Ungaria.

Într'o notă a redacției directorul revistei ne spune, că articolul s'a publicat mai întâi în formă mai sumară în „Tribuna Română“ dela Iași, care apărea sub direcția lui D. N. Ionescu, iar acum se publică din nou, complectat, în Revista Carpaților (Nr. din 15 Iulie 1861). G. Sion face o elogioasă apreciere a acestui studiu, scriind între altele:

„Cauza Românilor din Ardeal până acuma a fost foarte superficial înțeleasă de Românii din Principate. Istoria Ardealului,

relațiunile internaționale ale locuitorilor de acolo, viața și drepturile lor politice, luptele și nenorocirile lor, trecute și actuale, au fost prea puțin cunoscute nouă. Nici o operă, nici un scriitor nu ne detese până acuma o idee limpede despre acestea. Iată însă că într'un moment fericit, geniul unui ardelean s'a inspirat și ne a dat acest opuscul, care nu mai lasă nimic de dorit. Intr'adevăr nici odată, ca până acuma, o asemenea scriere n'a venit la timp; nici o peană n'a tratat acest subiect cu atâta claritate de expres uni, cu atâta maturitate de cunoștințe, cu atâta elocvință, cu atâta profunditate de cugetare și cu atâta inimă de Român, precum a făcut o dl. A. Papiu Ilarian.

În continuare G. Sion menționează rolul important, pe care l-a avut Papiu Ilarian în revoluția din 1848 și elogiază „Istoria Românilor din Dacia Superioară“, publicată în 1851 la Viena și „luată ca autoritate istorică de Helias Regnault și de toți autorii, care s'au ocupat de cauza noastră națională în genere“.

În sfârșit G. Sion își exprimă dorința, ca importantul studiu al lui Papiu Ilarian să se traducă în toate limbile moderne — ceea ce autorul (Papiu Ilarian) a și promis a face — și în plus să se editeze și în limba maghiară. „Cu acest chip“ — închee G. Sion — „Europa civilizată se va lumina asupra tendințelor ultrabarbare ale maghiarismului, pe cari Ungurii le învelesc într'un liberalism mincinos și le bazează pe dreptul lor istoric (?)“

„Independența constituțională a Transilvaniei“ a și apărut, precum se știe, în curând, în traducere franceză, germană și italiană. Traducerea franceză a apărut la București în 1861, traducerea germană făcută de I. F. Neigebaur a apărut la Bresslau în 1862, iar traducerea italiană, publicată la Torino, 1862 se datorește cunoscutului filoromân Vegezzi Ruscala din Turin, cu care Papiu se împrietenise, încă din timpul studiilor sale în Italia (Universitatea din Padova).

La pag. 193-212 este publicat studiul intitulat: „*Tractat de alianță în contra Turcilor, încheiat la an. 1542 între Petru, Domnul Moldovei și Joachim, Electorul de Brandenburg. (Acum în tât dat la lumină din Arhivul cel secret din Berlin).*“

Studiul datat din Berlin, Mai 1860, este însoțit de un facsimil și de reproducerea semnăturii autografe a Voevodului: „*Petrus Woiwoda manus p. p.*“

La pg. 257-314 A. Papiu Ilarian publică: „*Apendice la Independența Constituțională a Transilvaniei*“. Redacția observă, că articolul s'a publicat mai întâi în „Românul“, dar autorul l-a trimis »cu oarecari îndreptări«, și Revistei Carpaților, care se și grăbește a-l reproduce „în interesul cauzei naționale transilvane, care are atâta importanță în momentele actuale“.

Ultimul articol al lui A. Papiu Ilarian, publicat tot în semestrul II. al anului 1861, la pg. 463-478, este intitulat: „*Gariibaldi și Clapca*“.

Articolul este semnat cu numele *Bucur*, dar în tabla de materii ca autor este dat A. Papiu Ilarian.

Numele de Bucur, care are aspectul unui pseudonim, este în realitate al doilea nume de botez al lui A. Papiu Ilarian, adoptat după numele tatălui său, preotul Ioan Pop din Budiu, care din botez primise numele secundar de Bucur.

Latinizându și numele, Papiu Ilarian semna: „*Alexander Hilarius Papiu*“, adică Alexandru Bucur Papiu.

Hilarius este echivalentul latinesc al românescului Bucur (*Hilaris* latinește însemnează bucuros, vesel). Alexander Hilarius Papiu este numit Papiu și în adresa, pe care a primit-o acesta la 31 Decembrie 1850 din partea Universității din Viena și în care i se comunica, că a fost decorat din partea împăratului pentru eroismul și loialitatea sa manifestate în revoluția din 1848—1849. (V. Pârvan: Din viața lui Papiu Ilarian, după 1848-1849, în Convorbiri literare, anul XXXVII. (1903) pg. 176-179).

În articolul meu: „Papiu Ilarian ca student la liceul academic din Cluj“, publicat în anuarul liceului de băieți „A. Papiu Ilarian“ din Tg.-Mureș, 1930-1931, am arătat împrejurările, care l-au determinat pe marele istoric și patriot, — care la început s'a numit simplu Alexandru Pap (Pop), — să-și modifice numele în „A. Papiu Ilarian“. Patronimicul „Ilarian“ (fiul lui Bucur), adoptat mai târziu, este un omagiu adus de către Papiu Ilarian, tatălui său, preotul Ioan Bucur Pop din Budiu.

În primul semestru al anului 1861 Papiu Ilarian publică în coloanele Revistei Carpaților, pg. 297-305 începutul unui studiu intitulat: *Idealuri naționale ale Nemților, Slavilor, Ungurilor și Românilor*.“ Articolul, care nu s'a mai continuat, este anonim și formează o parte din memoriul politic despre ideea'l național al Românilor, pe care l-a prezentat Papiu Ilarian domnitorului Io-

an Cuza în Ianuarie 1860. Memoriul a fost publicat în întregime abia în 1883 în Revista pentru istorie, arheologie și filologie, pg. 133-146, de către August Crainic, după manuscrisul autograf al lui Papiu.

Boga'a bibliotecă a lui Papiu Ilarian, dimpreună cu manuscrisele sale nepublicate, a trecut după moartea sa, în proprietatea Academiei Române. Intre manuscrisele sale desigur, că se mai găsesc lucrări inedite, care ar merita să vadă lumina zilei.

În monografia, pe care a scris-o despre viața și operele lui G. Șincai (discursul de recepțiune la academia română), Papiu ne spune, că intenția dânsului este de a publica o listă completă de autorii necesari pentru studiul istoriei dăco-române (Analele societății academice române, tom II., 1860, pg. 127).

Iar pe coperta părții a doua a „Independenței Constituționale a Transilvaniei“, pe care a publicat-o A. Papiu Ilarian în 1861 la Iași, cu tiparul „Tribunei Române“, celim următorul anunț: „De autorul acesteia va eși în curând: „*Autonomia municipielor Transilvaniei*“.

Ceea ce însemnează că Papiu Ilarian avea gata acest studiu în 1861. Prin urmare cel care-și va lua osteneala să revizuiască manuscrisele lui Papiu Ilarian păstrate la Academia Română, va face o operă de folos. Tot atât de utilă va fi și opera aceluia, care ne va da, în biblioteca clasicilor români comentări, care se publică sub îngrijirea domnului profesor N. Carto-jean, o antologie din opera literară a lui A. Papiu Ilarian.

A. Papiu Ilarian a fost unul din marii precursori și profeți ai unirei noastre integrale de astăzi, pe care o întrezăriș și o reclama în modul cel mai categoric, ca o necesitate primordială a existenței noastre naționale, în memoriul, pe care îl prezentase în 1860 domnitorului I. Cuza. În acest memoriu, Papiu Ilarian își formulează astfel convingerile sale în legătură cu viitorul neamului nostru: „*Principatele Unite fără Transilvania nu au viitor în Europa. Unirea Transilvaniei cu Principatele ar scăpa Principatele de moarte, ar completa sistema statului român și ar pune fundamentul vieții perpetue a României.*“ Memoriul se încheie cu următoarea urare: „O principe și Doamne al Românilor, fie ca să vă stee într'ajutor geniul națiunei române, ca să

răzbunați cu înțelepciune moartea și să fiți executorul fericit al planului celui mai mare Domn și Româr, ce a avut vreedată Dacia lui Traian¹⁾

Este vorba de planul, ce-l urmărise Mihai Viteazul, de a uni toate provinciile românești într'un singur stat național. Era visul atâtor generații, pe care-l întrezăriseră toți marii noștrii vizionari și care trebuia să se realizeze odată, ca un imperativ al unei evoluții firești și al unei necesități istorice inevitabile.

A. Papiu Ilarian n'avu parte să vadă înfăptuirea proiectului său de unire a Românilor de pretutindenea, pe care-l susținuse în memoriul către Cuza cu atâta elan și cu atâta putere de argumentație. Condițiile noastre de consolidare internă și situația politică internațională erau încă impropii pentru realizarea acestui desiderat al conștiinței noastre naționale. Nu sosise încă ceasul mântuirii. Papiu Ilarian a închis ochii chiar în anul, în care dorobanții români au trecut Dunărea, pentru ca să cucerească independența Vechiului regat, pe câmpiile însângerate ale Bulgariei. Abia peste patruzeci de ani armata română, chemată de glasul conștiinței naționale, care nu mai putea fi înăbușită, avea să treacă și Carpații, sacrificând aproape un milion de ostași, pentru ca să se poată realiza visiunea din 1860 a lui Papiu Ilarian: România de astăzi, întregită în hotarele sale istorice și etnice.

Din studiile lui Papiu Ilarian, publicate în Revista Capitelor, trei au fost retipărite mai târziu și în „Tesaurul de monumente istorice pentru România“ și anume:

1) Gramatica lui Șincai și epistola lui către Ioane de Lipszky, I., pg. 87-105.

2) Lugubre monumentum Annae Madylovnæ (Monument lugubru la mormântul Anei Movilă), II, pg. 137-144.

3) Tratatul dintre Petru Rareș și Ioachim Electorul, încheiat la anul 1542, dinpreună cu alte documente posteroare, sub titlul „Documente din arhivul secret din Berlin“, III, 7-54. Acest articol a mai fost reprodus și în „Faoia pentru minte și inimă“, Brașov, „Instrucțiunea publică“, București, „Naționalul“ București,

---

¹⁾ N. Sulică: O pagină uitată din viața lui Al. Papiu Ilarian (Un memoriu și un duel politic), în revista „Șoimii“ Tg.-Mureș, No. 7-8 din 1928, pag. 41-48.

„Steaua Dunării“, București, „Uricarul“, e'c. — o dovadă mai mult despre interesul deosebit, cu care a fost urmărită de către contemporani opera literară a lui Papiu Ilarian atât dincolo, cât și dincoace de Carpați.

Marius N. Sulica

Atom

Seara, ca un cîrd de ciori,
S'adun tristețele
Ca'n vînt să le 'mprăștie
Diminețile.

Vad gîndului, clipele
Intind punțile
Și ne brăzdează 'n lung
Frunțile.

Viața bucățită ciob
Aceeș zilnică
O duci în gură, pe umeri
Sîlnică.

Cînd te 'mbată ca vinul
Imaginile
Incrunți cu sînge tînăr
Paginile.

Gîndînd la istorii ce sînt
Să se întimple
Te trezești cu — argîntul
Pe tîmple.

Cine ar putea ști din viața-mi
Ceasurile?
Veacuri, în care amarul
Și-a stins glasurile.

V. Hondriță

Din literatura ardeleană de azi

Incetinise mersul neobservat al străduințelor de a reda Ardealului vigoarea cerută de timp în literatură.

Un sbucium treptat irosea începuturi.

Se credea că ardelenii luați în vălmășagul luptelor politice nu vor mai păși pe drum de realizări spirituale.

Iată că la o răscruce apare o generație tânără entusiastă care ridică steagul curajului pe culmea rămasă în părăsire.

În lumină prind a se cristaliza resursele plaiurilor bătătorite de păstori, a țarinei bogate și-a orașului frământat în aluatul timpului.

Rămân pe-un plan înalt situați: A. Cotruș, Lucian Blaga și E. Isac.

Apare din ascunzișuri nebănuite o poezia nouă plină de miez, o poezie legată strâns de solul ardelean adusă de poeții tineri asemeni trandafirilor din grădini în zi de primăvară.

Aproape în fiecare oraș înmugurește câte-o revistă: Brașovul literar al maestrului Cincinat Pavelescu; Hotarul, Pagini literare, Lanuii, Provincia literară, Blajul, Progres și Cultură, Familia, Gând Românesc, Hiperion, iar în jurul revistei Societatea de mâine se grupează o serie de condee cari înscriu pagini literare cerute de vreme.

Departate, capitala cu bisericuțele ei literare se izolează neglijând această mișcare începută cu atât avânt. Doar acum mai în urmă Asociația Scriitorilor Independenți de sub conducerea scriitorului Romulus Dianu a descălecat dincoace de munți și a întins o mână frățească scriitorilor ardeleni.

Astfel revistele Azi și Viața literară au dat multă importanță mișcării făcând o punte de legătură între Ardeal și București.

Sezătorile literare ținute la Brașov, Sibiu, Oradea și Timișoara au avut mult ecou în opinia publică.

Se cuvine ca pe viitor să pătrundă în sufletele conducătorilor de stat o mai largă înțelegere a problemelor culturale. Literaturii din provincie să i se rezerve merite și încurajări. Să se știe odată pentru totdeauna că nu numai câțiva ratați trebuie să fie profitori ai anumitor fonduri, ci atunci când e vorba, să se ia în considerare adevărații slujitori ai cuvântului scris dintre cari mulți se sbat în cea mai neagră mizerie.

Se instituesc premii cari se împart pe sprinceană și mai ales atunci când se pun la dispoziție bani publici. În literatură trebuie prețuită valoarea adevărată a operelor. Din nefericire azi acest argument nu are căutare.

Alfel se petrec lucrurile în Bucovina. Scriitorii tineri grupați în jurul revistelor Junimea literară, Pana literară, Alfa, Răboj, Orion, Herald ș. a. au dovedit prin multă stăruință că pot trasa o linie și pot da un suflu tineresc literaturii în provincia lor. Notez nume cunoscute: Mircea Streinul, Traian Chelariu, Iulian Vesper etc.

Editura lor proprie Iconar merită multă atenție. Până acum au reușit să scoată de sub tipar pe piață o mulțime de cărți. Evident nu e momentul aici de a discuta valoarea reală a acestor volume, desigur câteva nume se impun dela sine.

E frumos tot ce s'a făcut având în vedere împrejurările actuale. Naturul că ardelenii dotați cu mult curaj și sub imboldul anilor vor urma pe vecinii bucovineni.

Poeții tineri ardeleni crescuți departe de ratarea cunoscută de trepădușii cafenelelor se ridică pe pedestalul creației. precum zořile pe prag de răsărit în dimineți senine.

Eugen Jebelianu, lansat de revistele bucureștene ține săgeată valahă întinsă în arc fermecat de domnițe. Arme zângănesc în lupte imaginare, azi însemnate doar în istorie. O lumină vie străbate unduiri cunoscute sufletului său de poet:

*„Dar nu mai pot prinde cuvinte, cari acum
Impodobesc falange de leș cu reci brățări
Când trec în curcubeie otrăvile cu mări
Și oazele 'n inele sunt șterse de simun“.*

(*Timpul mort*).

sau :

„Văd timp de bătălii. Leat mediu
Cu alții 'n fier și 'n gânduri grave.
Dădu și prințul un asediu
Pe undeva, prin mlaștini slave“.

(Senior de ceașcă).

Ion Focșeneanu crestat în adânciri stelare, în limpezimi
pure încă în sus ducând stilet de aur poeziei :

„Nu mai mă doare trecerea-i sonoră
Cu ai fricii pași, noaptea pe caldarâm :
Svâcnita clipă, pendulara oră
Nu mai e visul stins pe alt tărâm“.

C. S. Anderco, îmbracă haină de prinț sudic, cutreeră mări
poposind la țarm în amurguri violete.

Plante exotice se înscriu pe hârtie visurilor sale. Depărtarea
il așteaptă ca o femeie îndrăgostită :

„Din tine mare vreau lăcaș de viață.
Desfac albastrul tău să mă dau fie,
Să cresc în adâncimea ta măreață
Un prinț pierdut în marea 'mpărăție“.

(Un prinț al mării)

„Adesea gol mă 'ncerc pentru lumină.
Sau clar de ape oglindite 'n cer,
Iar pentru ruga matinală și senină
Mă învelesc cu foi de palmier“.

(Ruga matinală).

În cânt de flaut cu unduiri interioare de suflet sbuciumat se
anunță George A. Petre.

Păstori au împletit argintul nopților pe ramuri de gând :

„Par'că 'n glie, ca 'ntre pereți de sală
Cu zumzet de copii,
Morții au strâns lăcrămi în poală,
Făcând din ele jucării“.

(Soon cernit).

Cu pornire matinală de ghiocei Ștefan Baciú surâde dimi-
neții ca un paj unei fecioare :

„Rusitic tmi plimb neliniștile înfr'o alăută
Și sorb paharele trăirii mele, nu pe câmp.
Îndrept sub apele de proaspăt aer salcia trupului știută
Și 'ncaléc pe cuvinte ca n' oblânc“.

(Martirisire în câmp).

Emil Giurgiua plutește între două sfere lăsând în urmă revărsări pe câmp necunoscut:

*„Ai înmugurit în strai de bură de soare!
Îfi joacă râsul frunze de cais,
Și n'trupul tău abia suit din vis
Aud murmurând verile viitoare“.*

(Copila).

Pe cărări albe trec cu speranțele întrevăzute: Grigore Popa G. Boldea, Pompiliu Barbu, V. Strava, M. Beniuc, Petre Pascu.

Chemări stăruitoare pleacă neoprite de întâmplări, nici de adausul vieții în munca cotidiană spre Corneliu Albu, poet și esseist și Iustin Ilieșiu. Îi așteptăm să revină înapoi cu acelaș elan ca la început.

Proza prinsă ca o șuviță ștregară pe tâmpla zării se înclină suflărilor de vânt.

V. Papilian, vrăjitor aplecat peste cazanul întunericului farmecă diabolice din bolicе. Semne de apocalips, întretae străfunduri bătute cu mărgăritare.

Pavel Dan desprins de lângă brazdă, aduce plugului cuvânt nou.

M. Gh. Samarineanu, biciuitor dovedit, trece cu viteză lăsând în urmă sunete de clopoței.

Octavian Șireagu, meditează crez îngerilor ascunși în umbra lu Crist.

Indreptați spre răsărit printre scipiri de stele trec: Al Ceușianu, Petre Tarțea, Vladimir Nicoară, Al Negură, Paul Constant, Nicolae Albu, Sera Furpa.

În ascunziș nebănuit ș'a furișat critica tolba ei de săgeți. Pe marginea absenței voiu însemna înmuguririle văzute: Ion Breazu, Ion Chinezu, O. Boitoș.

Se ridică fluturări de nădejdi în spre petice de cer senin și se toarnă în amfore de vis limpezimea creațiilor.

Al. Dima criticul apreciat va cobori observat scara de marmură a așteptărilor? Deasemeni Octav Șuluțiu, nou venit, va înțelege înălțări întârziate pe culmile artei?

Un cuvânt bun pentru Traian Herseni și Emil Cioran.

Retras, Banatul e lipsit de o mișcare literară cu proporții, dar totuș se prezintă însuflețit de câteva nume: prozatoarele Dorina V. Ienciu, Dridri Coronîță și poetul de mare viitor C. Miu-Lerca.

Un suflu nou a adus acest post, cum numai Mistral la impus în Provence.

Comorile spirituale bănăţene cu tot caracteriseul lor şi-au găsit în Miu-Lerca valorizator neîntrecut. Imaginile sale în poezie sunt brodate cu cuvinte specifice locului şi colorate în culori vii :

*„Eu m'am născut stăpân
pe-o brazdă, —
mai gazdă, decât orice gazdă —
şi-acolo rămân !*

*Pentru mine 'n orice parte
vremea de se 'nstrâmbă,
Cu o coajă de mălai
îmi ar păstorescul traiu
mai departe —
şi muiera din fulor,
va mai şti să-mi jese, o trambă
de lăor“.*

(Plugar).

Prezentarea aceasta leagă tănuiri păstrate şi serveşte de îndreptar.

Pe deoparte viaţa socială de aici se sbate, se ciocneşte de realităţi crude închizând drumuri.

Mizeria aciuată în munţi, în cartierele mărginaşe locuite de muncitori ale oraşelor, inseilează izbucni. i spre o nouă literatură bazată pe bine şi armonie între oameni.

Hotarele posibilităţii se întind largi nemărginirii spiritului creator.

Vestiri apropiate stau de veghe.

Din haosul încercărilor reformatoare. Ardealul de azi va reprezenta triumful zilei de mâine.

ION TH. ILEA

Pe drumuri de altădată

Acum când vin sărbătorile Crăciunului, din fundul Ardealului unde m'a aruncat nevoia zilnicei bucăți de pâine, simt ca o formidabilă atracție a unui nevăzut și uriaș magnet, chemarea care mă trage îndărăt pe locurile unde mi-au șuruit pe obrazul buclat de copil, cele dintâi lacrimi de durere, picurate la primele durități cu care s'a ciocnit în drumul ei, plăpânda mea viața.

Puterea aceasta care te cheamă spre locurile copilăriei m'a suit și anul acesta în acceleratul cu destinația Botoșani.

Am ajuns acolo pe un frig siberian care îmi lipea nările una de alta la fiecare răsuflare.

M'am urcat într'o birjă cu un cal, slab ca o scândură.

Drumul dela gară spre oraș, de o albeață aproape imaculată. Câteva grupuri de ciori rebegite, abia dacă se feresc de picioarele calului, preocupate să scormonească cu stăruință în urmele lăsate de diverse animale, desigur lipsite de orice bună cuviință municipală.

Calul înnoată greu prin zăpadă șoldind aritmic cu un picior de dinapoi stricat de 20 de ani de serviciu ne-întrerupt.

Hiooo!.. se înfurie Mendel birjaru, lovând mânios cu coada biciului în crupa bietului animal care, schițând cu coada un vag gest de protestare, răspunde printr'un efort ce declanșează un impresionant număr de sunete onomatopeice....

Pitorescul călătoriei cu acest vechicul preistoric, mă emoționează profund. Câteva avocări din sfânta vreme a copilăriei numai în dăngănitul fără ecou și rezonanță al zurgălăilor gela gâtul calului.

Sania merge mult prea încet în raport cu insistențele gerului, care mă atacă în special prin vârful ghetelor.

—De ce nu înhămezi un cal ca lumea la sania asta?. Până mă duc cu d-ta în târg, o să mă ia dracul de frig!.

Vai ce imprudență din partea mea! . . . Mendel birjarul se răsuște pe capă ca mușcat de șarpe și cu o impresionantă și sinceră indignare, mi se adresează — smucind cu o mână de hățuri aruncând cu cealaltă o coadă de biciușcă la întâmplare, pe crupa șoldită a animalului.

— Calul ista nu e bun?! Cum?!.. Nu mergi ?? . Iu văd că mergi! . . . .

Mendel mai smucește de hățuri și mai aruncă o coadă de bici la întâmplare.

— Iu am de 15 ani calul ista, și dumnealui zice că nu-i bun.

Indoît sub greutatea unei sarcini de vreascuri și nuele, un biet moșneag care traversa drumul, mai—mai să intre sub picioarele calului.

— Ce, ești nebun bre omule? N'auzi zurgălăii? Apoi întorcându-se din nou spre mine.

Nu-i bun calul aista? . . . . Da D-ta știi de unde am iu calul aista? Dela conu Gheorghită Pilat!. Răspunde tot el cu superioritate.

Vezi D-ta sania asta? . . . vezi calul aista? . . . . vezi casa iasta? . . . . Iu și pe dânsa mă sui, cu calul aista, dacă vreu!!..

Până în centrul orașului, Mendel, lăsând în grija mea exclusivă supravegherea și răspunderea coliziunii cu vre-un nou „nebun“ care n'ar auzi zurgălăii, îmi povestește entuziasmat diverse episoade celebre din viața calului cumpărat dela Conu Gheorghită Pilat.

Am ajuns în centrul târgului.

Ici colea câte un zgribulit de frig se oprește din mers, face front pe marginea trotuarului și cu o impertinență dar patriarhală curiozitate provincială, se apleacă înainte ca să micșoreze distanța vizuală, scrutând șirul de 4—5 trăsurile cari vin dela gară, savurând una din puținele plăceri zilnice ale botoșănenilor.

Când ai venit și când pleci?. Strigă, fericit un necunoscut în urma saniei. Schițez și eu un gest evasiv pe care n'are decât să-l traducă cum o pofti, și o nespūsă melancolie mă copleșește; sânt astăzi un străin în orașul copilăriei mele. Dela gară până acasă, n'am întâlnit nici o figură cunoscută. Nici măcar pe exuberantul domn, care s'ar fi bucurat atâta, să știe când am venit și când plec. . . . .

Lt.-colonel AI. APĂTEANU

La căpătâiul unui an . . .

Iscălim aici ultima pagină din primul an de existență al revistei „Progres și Cultură“. Peste câteva zile se va ține adunarea generală a învățătorimii din jud. Mureș, și atunci se va înfățișa un raport detaliat asupra activității revistei din timpul acestui an. Se va arăta acolo ce-am năzuit și ce am realizat. Dar alături de acel raport oficial, socotim necesare câteva lămuriri și mărturisiri a aceluia care a veghiat zi de zi la redactarea acestei reviste. Și socotim necesare aceste mărturisiri fiindcă fiecare revistă răsfrânge în paginile ei ecoul credințelor celui care o conduce, ecoul năzuințelor lui. Deaceea pe această ultimă pagină ne vom face spovedania sinceră a gândurilor ce ni le-a inspirat vâltoarea unui an de luptă . . .

Dela început suntem siliți să recunoaștem, că niciodată nu ne-a apărut mai adevărată și mai plină de înțelepciune maxima bătrânească: „cele mai multe rele nu vin din afară“ și că „lupta nu e grea cu cei din afară, ci cu cei dinăuntru“. E un adevăr etern în aceste vorbe simple. Această revistă a fost primită în cercurile literare, în ziare și reviste, cu toată bunăvoința, cu laude chiar, a fost apreciată cu multă seriozitate, și s'a văzut în ea o forță remarcabilă în lupta pentru „progres și cultură“. O dovedesc aceasta nu numai recenziile elogioase cu care au fost întâmpinate toate numerele apărute, nu numai cererile de „schimb“ ce ni le fac cele mai multe din revistele din țară, dar o dovedește numele și numărul onorațiilor noștri colaboratori. Deși în primul an de apariție, și într'un oraș fără o tradiție culturală românească, totuși revista a adunat în paginile ei colaborarea unor valoroși publiciști, din cele mai îndepărtate colțuri de țară. Astfel dela Cernăuți am primit colaborarea d-lor: Mircea Streinul, Vasile Posteuca, Traian Chelariu; dela Galați Dl. Vasile Hondriță; dela Constanța Dl. Traian Marcu; dela Cluj Dnii Corneliu Albu, C. S. Anderco, Gh. Freamăt, N. Rusu, Șt. Grecu; dela București Dnii Ion Th. Ilea, Nic. S. Ursu, Sept. Bucur, Lazar David. Toate aceste nume

Glîe

Bătrână mamă,
Cu inima dospită în glorii seculare
Și trupul zămislit în leagăne de aur,
În pântecelul tău — izvor de sfânt tezaur —
Svâcnește măreția poveștilor străbune.
În clocotirea caldă a sevei tale arde
făclia'n sângețelor sclipiri de epopee
în beteala căreia părinții mei
urmași de daci și pui de lei,
născuți pe malul Tibrului bătrân
au urzit cu firul
eroicului avânt
fala numelui
de român.

Pe fruntea ta ncolțește'n imn de muncă
din veac în veac
belșugul
sfințit de neamul meu
în cântul doinelor
cu plugul.

Alexandru Șara

Cărți.

HOTAR DE ȚARĂ roman de Octav Vorobkievici (Ed. C. R.)

E desigur un defect ce va trebui reparat de acum înainte faptul că nici o comunicare n'ave n cu sora noastră Basarabia. Toată mișcarea culturală românească prezintă acest caracter de local și izolat. Totuș nu pot fi contestate numeroasele legături pe cari Vechiul Regat, Bucovina și Transilvania le au între ele.

Basarabia însă e victima unui neînțeles exil. Revistele îi sunt cu totul ignorate, cu „Viața Basarabiei“ în frunte, ziarele nici că i se cunosc. Ne este dat din această cauză, ca asupra unui scriitor ca Dl. O. Vorobkievici să n'avem nici cele mai palide informațiuni.

Pe autorul „Hotarului de țară“ îl știm un debutant. Fără să respingem însă posibilitatea probei contrare. Și în această situație dsa ne a făcut o surpriză. Fiindcă proaspătul roman pe care îl semnează nu păcătuște, prin acea stângăcie a scrisului, prin lipsa oricărei coordonări de material sau prin confuzele întortocheri cari caracterizează pe orice scriitor care pășește pe arena literelor, direct cu un roman. Din contra, Dl. Vorobkievici are o siguranță a expresiei o proporționalizare a acțiunii care îl preocupă. E adevărat însă, că genul însuși al romanului „*Hotar de țară*“ facilitează mult această coordonare a gândirii romancierului. Scriind un roman de război, cam întârziat ce-i dreptul, autorul a prins toată cruditatea unei stări de spirit ce domina Rusia bolșevică, apoi pe aceea denikinistă — contrarevoluționară, a conturat tot procesul de prăbușiri și ascensiuni neașteptate cari se leagă prin forța lucrurilor de evenimentele turburi (e vorba de îmbogățirii de război ai Basarabiei) a povestit acea cascadă înfiorătoare de măceluri sălbatice a „albilor“ contra „roșiilor“ și apoi a acestora din urmă contra luptătorilor contrarevoluționari, dar s'a ferit de minuțioase cercetări în catacombele psihologiei nelămurite ale omului. De aceea, zadarnic vom încerca să descoperim un Apostol

Bologa în romanul dlui Vorobkievici. Din capul locului, cartea dsale este lipsită de eroi. Căci locotenentul Ștefan Lupu, căpitanul Pucanov, fanaticul comunist Luscov, dna Olga și tot restul personagiilor cărora în mod special li s'a dat câte un nume, nu sunt decît rezumative schematizari ale unor analize interioare, sau chiar mai puțin: simple suporturi pe cari se circumscriu unele acțiuni. Cercetarea omului a primit deci un rol inversat: din scop a devenit mijloc.

Romanul dlui Vorobkieviei este mai mult o succesiune de înîmplări crude (capitolul: *Stepa*) prin cari întvedem busola desorientată a revoluționarilor bolșevici, din timpul transformărilor de acum aproape două decenii. Ca un roman al sbuciumului revoluționar rusesc și în parte al parvenitismului basarabean din timpul războiului, „Hotar de țară“ a reușit.

Nicolae S. Ursu.

Dr. E. Nicoară și V. Netea : FIGURI MUREȘENE.

În editura revistei noastre a apărut într'un volumaș de aproape 100 pagini, adunate cele șapte „figuri mureșene”, a căror viață a fost scilpire de lumină, entuziasm și măreție prin veacurile besnă și viață vitregă pentru neamul nostru.

Câteva din aceste „figuri” au avut o activitate național - culturală care n'a sguiduit în adâncime, n'a cuprins în întindere întreg pământul locuit de români. Din această cauză au fost mai puțin cunoscute. Viața lor a fost însă o învolburare continuă în lupta pentru întărirea și ridicarea pe plan cultural a românilor ardeleni. Puțini dintre noi, mai ales tineretul, dacă le cunoaștem sbuciumul și tăria vieții lor agitate.

Rămâneau în umbra trecutului învăluți în legendă, neștiuți, necunoscuți, acești îndârjiți luptători, dacă nu se găseau doi pasionați răscolitori al trecutului județului nostru, dd. Dr. Nicoară și harnicul nostru coleg V. Netea, cari i-au prins și fixat pe fiecare în câteva pagini scrise cu mult temperament. Din loc în loc, o metaforă, o frază oratorică, te ridică peste scrisul de informație istorică. Simți pasiunea scriitorului pentru personaj când vezi atîtea îngrămădiri de frumuseți literare de cari e plină această carte.

Prietenia ce mă leagă de autorii „Figurilor mureșene” îmi impune a fi modest în relevarea meritelor muncii d-lor Dr. Nicoară și Netea.

Fiindcă sutesm la sfârșitul recenziei noastre, ne permitem a face observație. Credem că d-nii autori n'au pretenția de a susține că „figurile” dumnealor sunt *complete*. Despre Al. Papiu Ilarian, Gh. Șincai și chiar despre Baronul Vasile Pop, nu mai zicem despre N. Petra-Petrescu-Moșul, se puteau scrie multe lucruri și date importante.

(n. a.)

Paul Constant: IN LITERA LEGIL.

Subtilul și apreciatul poet și publicist, d-l Paul Constant, își plasează verva și humorul în o serie de schițe șugubețe în cari ridicolul de situație alternează cu snobismul și pedanteria provincială și unde eroii primesc autentica notă carageliană, evidențiată mai mult în limbaj.

Actualitatea eroilor d-lui Paul Constant, este atribuită incompetenței politice și culturale a mahalagistului și infimului funcționar provincial, notă strecurată cu multă finețe și dexteritate în pretinsa pătură cultă.

Di Paul Constant și-a încercat talentul cu deplin succes în proza humoristică. Intreaga carte e un divertisment.

Gheorghe Freamăt

E. Ar. Zaharia : „MINOIS”, versuri, colecția ICONAR, Cernauți.

Talentul sensibilului și apreciatului poet bucovinean, dela *Apoteoz* și până la versurile din *Minois*, își păstrează *frăge zimea* și lirismul suav, îmbinat din imagini clare și frapante. Expresii veridice de poezie constitue placheta „*Minois*”, cheazășia unui talent care promite.

(g. f.)

Fundația pentru literatură și artă, Regele Carol II.

Politicul are în totdeauna o existență efemeră. Oricît de important ar fi un eveniment de asemenea natură, el nu va putea dăinui multă vreme. Va determina instituții noi, dar acestea vor trăi independente de fenomenul originar. Omul politic și creațiunea politică, întră din această cauza foarte degrabă în istorie. Și a intra în istorie e sinonim cu a ieși din actual. Creațiunea culturală însă sau aceea social științifică, dăinuește în totdeauna și for-

mează perpetui isvoare pentru determinarea directivelor unei societăți.

Să ne servim de un exemplu: Napoleon. Ce mai este astăzi pentru Franța marele imperiu al celui dintîi Bonaparte? O amintire, poate plăcută, dar nimic mai mult. Politica lui Napoleon a dat naștere atîtor evenimente (cred că nu e nevoie de precizări...) cari însă s'au despărțit, ulterior, cu totul de ceea ce le-a dat naștere și au funcționat independent! Să ne gîndim acum la celebrul cod al lui Napoleon! Este acesta o creațiune dosită în fundul arhivelor istorice? Nu dă oare și astăzi directivele juridice întregii Europe latine?

Figurile cari au creiat instituții culturale și științifice, au rămas din această cauză totdeauna în actual. Regele Carol I e și astăzi pe buzele tuturor studenților cari se adapă la biblioteca fundației pe care a creiat-o.

Maiestatea Sa, a înțeles acest predominant și permanent rol al instituției culturale în viața unui popor! Și pentru aceasta, admirația noastră, nu e deloc gratuită. Cu atît mai mult, cu cît „*Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II*” ținându-se întocmai de programul afișat, n'a întîrziat nimic cu realizările. În vr'o trei luni a publicat circa 15 volume, și acum altor căști li se anunță apariția, unele cari vor ieși de sub penița celor mai de seamă scriitori. Printre mulți alții, vor fi publicați dnii G. Călinescu, Camil Petrescu, R. Dianu, R. Boureau, T. Vianu, etc. Varietatea de nume a autorilor coincide cu varietatea domeniilor scrisului: vom avea astfel vechile scrieri romînești reeditate, studii despre clasicii romîni, eseuri, romane, poezii, critică și istorie literară, tratate de estetică și o mulțime de traduceri din toate literaturile.

Activitatea promisă a *Fundațiilor regale*, pînă azi a fost îndeplinită cu fidelitate. Ne place să credem că nici pentru viitor, ele nu vor înceta să alimenteze cultura cu mereu reînnoite și valoroase apariții.

Neseu.

Reviste.

Arta și Omul.

A apărut „Arta și Omul“ (Anul II. No. 11.) frumoasa revistă de artă plastică. Numărul este închinat pictorului *N. N. Tonitza*.

Afară de articolul omagial semnat de *Ion Zureșcu*, mai seamănă următorii: *Petru Comarnescu*, despre *Milița Petrașcu și Marcel Iancu*, *George Zlotescu* despre *Marius Bunescu*, *Ionel Jianu* despre *Șt. Constantinescu și H. Avakian*, *Pretorian Florența și Paul Maracovici de George Togăneanu*, cu reproduceri excelente.

Cronica bogată și scrisă cu nerv, se ocupă de *Mișcarea plastică în strelnătate*, *Arta decorativă modernă*, *Cronica căștilor de artă*, *Premiile salonului oficial*, *Expoziții și informațiuni artistice*.

Țara Bârsei. An VI. Nr. 3. Rămâi uimit de eleganța în care se prezintă, tot din două în două luni. În ultimul număr aduc colaborări prețioase dd.: *A. A. Mureșianu*: *Iluzia dacică*, *C. Mușlea*: *Protopopul Gh. Halmes*, *Norbert Salmen*: *Scrisori vechi*, *Axente Banciu*: *Scrisori vechi*, *I. Colan*: *Școala țărănească*, *Ernest Bernea*: *Botezul în satul Cornova*.

Partea literară bogată în versuri — unele chiar de o înaltă frumusețe și proză (acesta mai slabă). Remarcăm poeziile semnate de dd.: *I. Al. Bran Lemeny*, *I. Focșeneanu*, *Aurel Marin* și *Vasile Netea*.

Cronici selecte și judicios scrise, completează acest număr.

Îl Admirăm pe d. *Ax. Banciu* de felul cum știe să scoată o revistă bună. (Oare nu se vor supăra colaboratorii pe care-i luați peste picior — *A. Marin* și *M. Chirnoagă* — chiar în propria Dvs. revistă, domnule Banciu?).

Prometeu. An. I. Nr. 1. e revista pe care o conduce poetul *I. Al. Bran Lemeny* autorul apreciatului volum de poezii „*Talaz*”. Despărțire d-sale de „*Brașovul Literar*” și pornirea la drum pe cont propriu, o credem fructuoasă.

Prometeu vrea să fie o revistă de luptă pentru *propășire, frumos și adevăr*.

Numărul 1 aduce frumoase promisiuni.

Blajul e înclinat aproape în întregiune serbărilor comemorative de 3/15 Mai 1848. „*Cum a început mișcarea națională dela 1848,*” ne-o istorisește d. Dr. N. Lupu. Importante „documente privitoare la Avram Iancu“ dă la lumină d. Al. Lupeanu. În restul numărului colaborează dd.: N. Pop, I. Georgescu, I. Cepariu, Dr. C. Suciu și Șt. M. Pe ultimele două pagini ale revistei, un domn V. M. condensează, destul de just păreri libere asupra „*Revistei Fund. Regale, Gând Românesc și Viața Basarabiei*”

Caleidoscop An. I. Nr. 1. Cluj. Scriitorii tineri și vârstnici din Ardeal s’au grupat în jurul acestei reviste noi. Se simția de mult timp necesitatea unei publicații aici în inima Ardealului. Iată însfârșit, întrupat și acest gând. Cât timp va apare acest „*Caleidoscop*” a vieții literare ardelenene, nu știm. Pentru apariția ei, cerăm un sentiment de mulțumire. Îi dorim viața lungă și rodnică.

Viața olteană e o publicație - cu format simpatic - regională. În Craiova, orașul atîtor nizuinți frumoase în literatură, apar câteva reviste literare și una învățătoarească „*Reviste școlii*” ni se pare. Din toate se desprinde un aer de primenire spirituală. Aici au apărut pe vremuri reviste de marcă: *Ramuri* și *Năzuința*. „*Viața olteană*” însă nu le poate egala. Ar putea fi bună, adevărat organ de afirmare al scriitorilor olteni. O împiedecă însă, lipsa de seriozitate a conducătorilor ei. Ne mirăm, cum se împacă scrisul bun, dens chibzuit al d-lor Al. Iacobescu M. D. Ramură și a celorlalți *cunoscuți* colaboratori, cu „informațiuni culturale” ca acestea: „*Pătălegeaua roșie la indieni*”, *O casa ciupercă la Hollywood* și alte nimicuri.

Luceafărul așa se numește revista învățătorilor din județul Sibiu. E la primul număr și o conduce d. Ion Ciolan, cunoscut ca aprig apărător a intereselor noastre profesionale. Un admirabil „*Cuvânt înainte*” străbătut de o sinceritate caldă, vrea să motiveze destul de temeinic apariția revistei. Aceste rânduri pentru început ale d. I. Ciolan scrise cu vigoare, precizează drumul pe care trebuie să și-l croiască „*Luceafărul*”. Dar numai de chestiuni pur didactice are nevoie un învățător? Dacă o revistă învățătoarească se reduce numai la atacarea problemelor și chestiunilor de învățământ, încurînd va deveni banală, searbădă, o publicație vegetativă. Într’o revistă de *cultură* trebuie să fie înbrățișată activitatea spiritului uman *sub toate aspectele ei*, lucru pe care-l uita multe dintre revistele învățătoarești.

Noi îi urăm „*Luceafărul*” mulți, mulți ani, împlinindu-și menirea.

Poezia. La Craiova apare cu regularitate acest buletin lunar de poezie olteană.

Fiecare număr e plin de versuri de aleasă calitate, semnat de o seamă de tineri și talentați scriitori olteni. Redactori: *Leonard Divarius și Const. I. Manea.* „Poezia” e o revistă care-și are un rol bine fixat în viața literară olteană.

Lanuri. Câteva izbucniri spontane de literatură sănătoasă, au dat la iveală un număr de reviste bune, ce apar în câteva orașe ale Ardealului. Intre aceste reviste și-a câștigat loc — credem — și revista „Lanuri”, care se prezintă din număr în număr mai bine. În ultimul, d. Andreescu-Ladmiss iscălește un articol (*Antiteză*) substanțial, în jurul „Populismului” francez a cărui suflet este André Thérive, Leon Lemonniere, Roquet, ș. a. Pe lângă versurile — unele remarcabile, altele slabe — semnate de dd.: Ion Sân-Georgiu, I. Th. Ilea, M. Axente, G. Popa, Șt. Balaci, I. Moldovan, colegul nostru Al. Șara, V. I. Oprișiu și N. Rusu, mai scriu proză dd.: N. Iancu și Gh. Munteanu. Cronicile foarte bogate și variate — sunt scrise cu conștiințiozitate. Ceva relevant; „Lanuri” a fost singura revistă literară dincoace de munți care și-a scuturat o pleoapă cu o lacrimă sinceră la moartea scriitoarei *Constanța Hodoș.*

Știință și progres. Un grup de profesori dela liceul militar din Tg.-Mureș, din dorința de a educa pe elevi în spiritul științelor abstracte, au scos o revistă științifică pentru toate liceele mili-din țară. Pe lângă profesori locali, colaborează și marele savant român d. prof. univ. Dr. I. Popescu-Voitești. În fiecare număr scriu și elevi.

Înșir’te Mărgărit. Insuși titlul te face să simți prezența mitului, a fanteziei. Da, e o revistă scrisă pentru copii. Cuprinde în ea perle scumpe copilăriei: basme, povestiri cu caracter istoric — moral, snoave și ghicitori. Tot ce-i trebuie ca lectură unui copil. Dl. D. C. Lamorino prea se pierde în detalii („Samson”). Tre-când peste alte câteva defecte pe cari conducătorii ei ar putea să le’ndrepteze, „Înșir’te Mărgărit” rămâne una dintre cele mai bune reviste pentru copii.

Revista școlii. Iată o revistă a colegilor botoșeneni despre care n’am scris aici niciodată cuvântul nostru, din anumite moti-

ve; să nu fim pre modești szu prea exagerați în păreri. Am așteptat să vedem, să cunoaștem potențialul intelectual al învățătorilor din acel județ cari susțin cu prestigiu de 11 ani o revistă ponderat și îngrijit scrisă totdeauna, însă fără a face exces de bogăție în substanțialitate și conținut. Cronici variate dar palide.

Plaiuri huniedorene. Sunt Asociații județene cu reviste cari au străbătut câțiva ani de drum lung, larg și rodnic. O astfel de revistă este „Plaiuri huniedorene“ pe care o conduce cu multă pricepere învățătorul și apreciatul publicist Alexiu David. Dacă i se poate aduce vreo vină revistei, ar fi aceasta; deși e organ de *cultură generală*, totuși din materialul pe care-l publică, nu poate fi vorba măcar de o cât de puțin nuanțată cultură neprofesională. Dece?

(a. n.)

Insemnări.

† Romul Catarig

A dispărut dintre noi într'o zi calmă de Mai, uimind pe toți prin grabă cu care s'a slins.

Moartea lui a fost o încetare bruscă a unei vieți *pline*. Omul acesta *trăia* robust și năvalnic. N'a vrut niciodată să accepte umilirea, durerea, suferința și toate pasiunile cari l-ar fi constrâns la o viață mediocră. Delicat până la eleganță, inteligență rodnică, entusiasm patriotic-care l-a ridicat pe culmi prin anii 1918—920—și idealist nevindecat în munca sa de intelectual până în ultimele momente. Se formase parcă într'un climat spiritual.

Când nu putea participa la o discuție-antrenată dincolo de pregătirea lui, transpirau din ochii săi mici, aparențe amare. Cu mobilitatea și ascuțimea priceperii, căuta să prindă viața spirituală în liniile ei mari: raționalism, criticism și constructivism. Compus din acest porniri, el s'a raliat concepției de viață nobilă; un aristocratism intelectual. Era un om apreciat în profesiunea sa, pe carea cinstit-o timp de aproape 30 de ani; ca învățător până în 1923 când intră în control. Intre 1923—1928 s'a dovedit un harnic și amabil coleg ridicat cu o treaptă mai sus, îndrumând și organizând inv. rural în județul nostru în calitate de subvizor de control. In 1929 este numit director al Șc. prim. Nr. 7. titlul pe care și-l păstrează până în ceasul morții.

În cariera-i învățătoarească a făcut caz totdeauna de o extremă conștiințiozitate și precizie în roadele muncii sale.

A dat aripi și a dus spre desăvârșire o pleiadă de tineri deschizându-le drum larg spre lumină prin pasiunea către *carte*. Avea un mare dar; știa să facă plăcută *cartea*. Mulți dintre flăcăii plugari din satele de pe valea Gurghiului cari i-au trecut pe sub mână, au continuat a rămâne pe lângă vitele lor dragi — niște înamorați în *slova* cărților.

Dacă întâmplarea face ca un fost elev al său să-i evoce figura în revista pe care el a iubit-o și a onorat-o cu colaborarea sa prin câteva articole de prețioasă contribuție la cunoașterea trecutului acestui județ, fie-ne îngăduit a ne exprima îndurerate sentimente de adâncă părere de rău, pentru pierderea preadetimpurie a acestui distins dascăl, al cărui suflet a fost în lumea aceasta ca o boare caldă într'un sfârșit de toamnă.

(n. Albu)

Rectificare

În n-rul trecut (5) al revistei noastre, la pg. 37, coloana 2, omițându-se trei rânduri, din nebagarea de seamă a culegătorului, informația dată apare cu alt înțeles decât cel din sus. De aceea, de dragul adevărului, o redăm completată cu șirele omise (cele subliniate): „Tipărește de câțiva ani revista „Țara Bârsei“ care îndeplinește un atât de splendid rol cultural în acest Ardeal și pentru care *și jertfește, gratuit tot timpul, ba uneori, mai plătește și din pungă proprie ceea ce nu poate încasa dela abonați pentru acoperirea tuturor cheltuielilor editării ei, dintre care numai costul tiparului se ridică, de număr, la câte 14000“.*

Cerem scuze d-lui prof. A. Banciu pentru supărarea pe care știm că i-am cauzat-o nu numai prin această omisiune, ci, în genere, prin rândurile noastre de aprecierea idealismului d-sale.

Asociația Regională din Cluj, va organiza în Iulie a. c. la Universitatea din Cluj cursuri de 2-3 săptămâni câte 3-4 ore la zi, unde se vor preda cele mai noi probleme pedagogice de către profesori universitari.

Colegii vor fi găzduiți în Casa Învățătorilor și în Căminul fetelor de învățători în schimbul unei taxe zilnice de 25-30 Lei.

Cei cari doresc a participa la aceste cursuri, sunt rugați a ne anunța ca să putem comunica.

Tg.-Mureș, la 15 Mai 1934.

Președinte:

Ioan Runcu.

Secretar:

Romul Leheni

Tristia

Eu Doamnă, nu-s decât un biet aed
Rătăcitor mereu din țară 'n țară
Indrăgostit de stele și de cer
Și drept avere o am singură chitară
Pe care-mi cânt în noaptele cu lună
De apururi trist, deapururea stingher
Nebunul dor și jalea mea nebună.

Eu Doamnă sunt un visător hoinar
Ce nu-și găsește visul nicăirea
Impărățind pe cântece și flori
Palat eu am nemărginită firea
Și cum poeții nu-s plătiți cu luna
Mă învelesc cu cerul uneori
Și îmi aprind ca lampă, noaptea, luna.

Iar dacă în viață tu mi-ai răsărit
Cu ochi de vis și zămbete ce îmbată,
Ce dar mai mândru aş putea să-ți dau
Din toată sărăcia mea bogată ?
Îți dau întreg palatul meu cu stele
Decorul mândru în care veșnic stau
Și-ți dau și toate visurile mele...

Tu ești mai sus de visul meu umil !
Rămâi în urmă-mi dulce și senină...
Eu voi pleca aiurea să-mi împac
Deșertu-mi dor de soare și lumină
Mai gol, mai trist, mai fără de credință
Cu o nădejde încă mai sărac
Și mai bogat cu încă-o suferință.

Mihail Dragoș

sunt găsite printre colaboratorii celor mai de seamă reviste din țară, și sunt socotite ca serioase talente literare. Alături de aceștia am avut colaborarea unor distinși intelectuali din județ ca Dl. Dr. Eugen Nicoară, Aurel Popp, Alexandru Ceușianu, Bozdog Câmpianu, a eruditului etnograf Aurel Filimon, a mult apreciatului pictor Aurel Ciupe, a talentatului poet Gherghinescu-Vania, a renumiților profesori Dr. Nic. Crețu, Max. Costin, D. Martinaș, Al. Casimir, Gh. Bronzetti. Dintre profesorii clujeni ne-au trimis articole Dnii Gh. Dragoș prof. univ. și Dl. Dr. D. Tudoran asist. univ.

Dintre învățători au colaborat Dnii Ion Butnariu, † R. Cata-rig, M. Rotaru, T. Mischie, Al. Șara, Gh. Aniței, Const. Ștefăniu, I. Drăgușan, Victor Lucrețiu, Vasile Netea, Nicolae Albu precum și Dnii inspectori școlari I. Puia, N. Nistor, Duca și Cristache Teodoru.

Prin scrisul viguros al acestor colaboratori, revista și-a cucerit un prestigiu și și-a creat în jurul ei o atmosferă de simpatie. Întâiul nostru gând a fost realizat: am înființat o revistă bine scrisă și bine apreciată.

Dar totuș!

Am vrut ca în jurul acestei reviste să se adune toate energiile și talentele învățătorești din jud. Mureș, toate condeele talentate cari pot da expresie unui gând, cari pot crea o pagină originală, vie și interesantă. Am vrut ca să fie expresia preocupărilor învățătorește, preocupări cari să tindă spre un ideal de înaltă cultură, de sever intelectualism și de luminată atitudine. Am fi vrut-o gândul de foc pentru toate sufletele sceptice, pentru toți risipiții prin cătunele județului. Acesta e cel mai scump gând al nostru. Pentru el luptăm, pentru el scriem, pentru el ne sbuciumăm.

Și totuș acest gând al nostru a rămas numai gând.

Dece ?

Fiindcă o parte însemnată dintre învățători au avut față de revistă o atitudine ostilă, dușmănoasă și au creat în jurul ei pânza vrăjmășiei. Au fost tot timpul dușmanii revistei. Și iată deci că cei dinafară, lumea streină, ne-a primit cu brațele deschise și ne-a lăudat, iar cei dinăuntru frații noștrii, ne-au trântit ușile în nas și ne-au hulit. Ei n'au adus soluții pentru o mai bună redactare a revistei, n'au scris pentru ea, nu și-au lămurit motivele dușmănie, ci pur și simplu au dușmănit-o din răutate, și îndrăs-

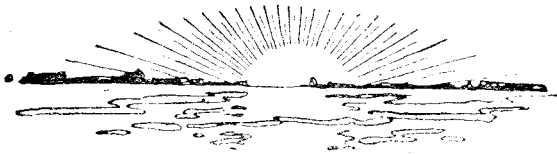

nim să spunem, din ignoranță. Dacă în fruntea Asociației n'ar fi fost înțeleptul și harnicul comitet de acum, care printre alte realizări mărețe, numără și înființarea acestei reviste, și dacă mai ales n'ar fi fost inima caldă a Dlui președinte Runcu și devotamentul leal al Dlui Butnariu, poate noi n'am fi scris azi această pagină.

Dar datorită puternicului sprijin al comitetului, și al concursului celor mai mulți dintre colegii noștri, cari n'au făcut gălagie, ci ne-au încurajat cu vorba și cu fapta, am putut străbate un an. La căpătâiul lui am adunat experiențe dureroase, dar am rămas aceiași entuziaști, gata să continuăm, gata să ne realizăm *gândul*.

Nicolae Albu
secretar de redacție.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PROGRES SI CULTURĂ

Revista Asociației Învățătorilor din județul Mureș
și Buletin Oficial al Revizoratului și Comit. școlar județan

Revista apare sub conducerea
Comitetului Asociației Învățătorilor Români
din județul Mureș.

Apare lunar, afară de Iulie și August

Redacția și administrația: Tg.-Mureș Str. Kogălniceanu No. 3

BUCU Cluj / Central University Library Cluj

ABONAMENTUL ANUAL:

Pentru învățători lei 60, pentru Comitete școlare și alții lei 100

Schimbul de reviste se va trimite pe adresa Redacției.

Manuscrisele se vor adresa Redacției
Cele nepublicate nu se vor înapoia.

Autorii, cari doresc să li se anunțe apariția publicațiilor, sunt
rugați a trimite câte un exemplar Redacției revistei noastre.
